

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ О. П. Степанов
«_____» _____ 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «Роль МВФ в системі регулювання сучасних міжнародних економічних відносин»

Виконавець: Кравчук Софія Петрівна, група МЕВ-401

(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Ричка Марина Анатоліївна

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Пічкурова Зоя Володимирівна

(підпис нормоконтролера)

Київ - 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу
спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Степанов О.П.

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Кравчук Софії Петрівни

1. Тема роботи «Роль МВФ в системі регулювання сучасних міжнародних економічних відносин» затверджена наказом ректора «05» квітня 2021 р. №557/ст.
2. Термін виконання роботи: з 03 травня 2021 року по 20 червня 2021 року.
3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями, статистичні матеріали Міністерства фінансів України, Світового банку, матеріали й аналітичні, щорічні звіти Міжнародного валютного фонду (МВФ), нормативні і установчі документи МВФ: Угода про створення МВФ, Статут МВФ.
4. Зміст пояснювальної записки: теоретичні основи дослідження діяльності МВФ, оцінка діяльності МВФ в системі міжнародних економічних відносин, проблеми та перспективи Міжнародного валютного фонду в системі регулювання в сучасних умовах.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 5 таблиць та 16 рисунків.
6. Презентація основних результатів дипломної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 27 слайдів.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	29.03.2021	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання кваліфікаційної роботи	29.04.2021	Виконано
3.	Розкрити теоретичні основи діяльності МВФ	03.05.2021 – 10.05.2021	Виконано
4.	Оцінити діяльність МВФ в системі міжнародних економічних відносин	11.05.2021 – 17.05.2021	Виконано
5.	Визначити та обґрунтувати проблеми та перспективи Міжнародного валютного фонду в системі регулювання в сучасних умовах	18.05.2021 – 24.05.2021	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	25.05.2021 – 27.05.2021	Виконано
7.	Оформити кваліфікаційну роботу та пройти перевірку на плагіат	28.05.2021	Виконано
8.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	07.06.2021	Виконано
9.	Передати кваліфікаційну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	04.06.2021	Виконано
10.	Передати кваліфікаційну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	07.06.2021	Виконано

8. Дата видачі завдання: « 20 » квітня 2021р.

Керівник дипломної роботи _____

(П.І.Б)

Ричка М.А.
(підпис керівника)

Завдання прийняв до виконання _____

(П.І.Б)

Кравчук С.П.
(підпис випускника)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Роль МВФ в системі регулювання сучасних міжнародних економічних відносин»: 90 сторінок, 5 таблиць, 16 рисунків, 86 літературних джерел.

Перелік ключових слів (словосполучень): МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД, КРЕДИТНІ МЕХАНІЗМИ, ЕКОНОМІЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ, СТАБІЛІЗАЦІЯ ВАЛЮТНИХ КУРСІВ, КВОТА, ЕКОНОМІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ, КРЕДИТУВАННЯ, ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА, ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕХАНІЗМІВ.

Об'єкт дослідження: вплив діяльності МВФ на стан економік окремих країн світу та на глобальну економічну систему.

Предмет дослідження: Міжнародний валютний фонд як один із регуляторів сучасних міжнародних економічних відносин.

Мета дипломної роботи: дослідження ролі МВФ в системі регулювання сучасних міжнародних економічних відносин.

Методи дослідження: загальні методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, класифікація, узагальнення), теоретичні методи (системний аналіз), економіко-статистичні, графічні.

Отримані результати та їх новизна: вперше проаналізовано дії МВФ та зміни в основних видах його діяльності для більшої ефективності та розширення потенціалу кредитних механізмів у відповідь на кризу COVID-19.

Значущість виконаної роботи та висновки: МВФ, не дивлячись на критику, є однією із найвпливовіших міжнародних фінансових організацій, питання ефективності якої залишається відкритим через наявність як позитивних, так і невдалих спроб допомоги країнам.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати для застосування при написанні звітів та наукових статей щодо питання ефективності діяльності Міжнародного валютного фонду.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	6
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МВФ.....	11
1.1. Фінансова політика та економічне регулювання МВФ.....	11
1.2. Особливості нагляду МВФ за валютною політикою країн-членів.....	20
1.3. Характерні риси трансформації МВФ як інституту міждержавного регулювання світової валютної системи.....	24
РОЗДІЛ 2	
ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ МВФ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН.....	32
2.1. Вплив фінансово-кредитних механізмів МВФ на економіки країн світу....	32
2.2. Роль МВФ в антикризовому управлінні в світі.....	38
2.3. Тенденції стратегічних орієнтирів співпраці країн світу з Міжнародним валютним фондом.....	46
РОЗДІЛ 3	
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО ФОНДУ В СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	55
3.1. Перспективи подальшої регулівної діяльності МВФ на світовій арені.....	55
3.2. COVID-19 як новий виклик для Міжнародного валютного фонду.....	62
3.3. Наслідки співробітництва МВФ та України.....	68
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ...	83

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

CCRT – фонд запобігання катастрофам
ECF – механізм розширеного кредитування
EFF – розширений фонд фінансування
FCL – гнучка кредитна лінія
GRA - загальний рахунок ресурсів
PII – лінія запобіжних заходів та ліквідності
PSI – інструмент підтримки політики
RCF – механізм швидкого кредитування
RFI – інструмент швидкого фінансування
SBA - кредитні угоди
SCF – фонд резервного кредитування
МВФ – Міжнародний валютний фонд
СПЗ, SDR – спеціальні права запозичення

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Основою для створення сучасних міжнародних економічних відносин стала концепція лібералізації економік країн світу та розвитку економічного співробітництва держав, зокрема у сфері валютно-фінансових відносин. Співробітництво країн в даній сфері досягається, в першу чергу, за допомогою міжнародних фінансових організацій. Саме на цих суб'єктах міжнародних економічних відносин покладено завдання забезпечення економічного зростання, безпеки і стабільності міжнародної економічної системи шляхом координування економічної політики окремих країн.

Однією із таких організацій і є Міжнародний валютний фонд. Ідея створення організації була започаткована на Бреттон-Вудській конференції в 1944 році в США. Організація офіційно розпочала своє існування в 1945 році після підписання відповідної угоди країнами-засновниками. Хоча на початку 70-х років ХХ ст. Бреттон-Вудська система фіксованого курсу долара США, еквівалентного золотому стандарту, практично була замінена доларовим еквівалентом, а згодом спеціальними правами запозичення (СПЗ), використання кредитів МВФ продовжує діяти до цього часу. Фонд, створений як свого роду банківська установа, давно вийшов за межі своєї початкової діяльності. З плином часу він істотно розширив свої функції, ставши основним міжнародним кредитором, який надає кошти не тільки на підтримку рівноваги платіжних балансів країн-членів, а й на економічний розвиток цих держав.

Сьогодні майже всі країни світу є членами даної організації – 190 держав, не включаючи Кубу, Тайвань, Північну Корею, Андорру, Ліхтенштейн, Монако, Науру, Південний Судан, Ватикан і деякі держави з обмеженим визнанням.

Така кількість країн-учасниць підтверджує масштабність Фонду і важливість дослідження аспектів його діяльності та впливу і наслідків для міжнародних відносин. Тим, більше, що останнім часом, особливо за останній рік, популярність організації зростає в декілька разів через кризу спричинену COVID-19, і до Фонду в

2020 році за допомогою звернулась рекордна кількість країн. Тому, з огляду на таку зацікавленість до Фонду, питання доцільності використання механізмів його кредитування і наслідків, які виникають в результаті співпраці з даною організацією є надзвичайно актуальним.

Але, не дивлячись на те, що МВФ – міжнародна організація, дана тема є актуальною не лише на глобальному рівні, але і зокрема для України. Адже на даному етапі Україна – одна із найбільших позичальниць Фонду. Тому важливим і актуальним питанням є визначення наслідків такого співробітництва для прогнозування та передбачення подальшого розвитку відносин між сторонами. Також для попередження проблем, які можуть виникнути під час співпраці України з МВФ, актуальним є аналіз та дослідження історії взаємовідносин, тому що вивчення даного питання може бути корисним для покращення майбутніх відносин з Фондом, а також вирішення поточних проблем. Актуальним наразі питанням співробітництва України з МВФ є і вивчення досвіду Фонду в антикризовому управлінні в світі. Дослідження наявного досвіду Фонду в стабілізації економік може стати важливим кроком до розроблення антикризової стратегії для допомоги Україні.

Найбільш важливими в науковому розумінні для автора під час написання кваліфікаційної роботи були праці таких вчених як Е. Авдокушина., А. Анікіна, Ассетто В. Дж., Г. Берда, В. Булатова, П. Геллера, Д. Дрісколла, В. Євстигнєєва, Е. Звонової, Т. Кілікії, Л. Красавіної, К. Ларіонова, Д. Мак'юена, М. Найта, М. Кравець, М. Рибалкіна, Дж. Сакса, Д. Смилова, С. Солодовникова, А. Танька, Д. Філіппова, М. Фрідмена, Ф. Хайека, Р. Хасбулатова. Праці даних вчених були присвячені теоретичним та методологічним питанням діяльності МВФ.

Також автором дипломної роботи використовувались праці вчених, які досліджували роль МВФ у стабілізації фінансово-валютної системи. Серед них праці таких провідних вітчизняних вчених як А.С. Філіпенка, В.В. Салтинського, С.Я. Боринця, В.А. Вергуна, та іноземних вчених, серед яких Е. Леві-Єяті, Е. Штурцнеггер, Ф. Штурц-неггер, Д. Ломбарді, Н. Вудс, Г. Мінне, К. Рейн-харт, К. Рогоф, Дж. Шамбо.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження ролі МВФ в системі регулювання сучасних міжнародних економічних відносин.

Відповідно до поставленої мети виділяють **основні завдання:**

- дослідити фінансову політику і механізм здійснення економічного регулювання МВФ;
- визначити особливості нагляду МВФ за валютною політикою країн-членів;
- описати характерні риси трансформації МВФ як інституту міждержавного регулювання світової валютної системи;
- оцінити діяльність МВФ в системі міжнародних економічних відносин;
- вивчити вплив механізмів МВФ на міжнародні відносини;
- розкрити тенденції стратегічних орієнтирів співпраці країн світу з міжнародним валютним фондом;
- визначити роль МВФ в антикризовому управлінні в світі;
- виявити перспективи подальшої регулювальної діяльності МВФ на світовій арені;
- проаналізувати відповідь МВФ на кризу, спричинену COVID-19;
- дослідити наслідки співробітництва МВФ та України.

Об'єктом дослідження є вплив діяльності МВФ на стан економік окремих країн світу та на глобальну економічну систему

Предметом дослідження Міжнародний валютний фонд як один із регуляторів сучасних міжнародних економічних відносин.

Методологія дослідження. Теоретико-методологічну основу кваліфікаційної роботи становлять класичні та сучасні економічні теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених та спеціалістів, матеріали міжнародних і вітчизняних періодичних видань.

Для досягнення поставленої мети в кваліфікаційній бакалаврській роботі застосовані загальнонаукові методи дослідження.

В першому розділі кваліфікаційної роботи був використаний історичний метод для розкриття рис трансформації МВФ як інституту регулювання світової валютної системи; діалектичний метод дав можливість показати форми діяльності МВФ та розкрити сутність економічного регулювання МВФ і його фінансової

політики. Також використовувались методи від абстрактного до конкретного, поєднання аналізу та синтезу, структурно-системного підходу, причинно-наслідкових зв'язків.

В другому розділі був використаний порівняльний метод, який застосовувався в процесі аналізу фінансово-кредитної діяльності Фонду, а також аналізі його співпраці з різними країнами світу; системно-функціональний метод дозволив показати місце та роль в міжнародній, валютно-фінансовій системі та критично осмислити його діяльність в антикризовому управлінні в світі. В цьому розділі використовувались ще методи логічного й історичного, кількісно-якісного аналізу, статистичні методи, методи порівняльного аналізу.

В третьому розділі роботи для оцінки проблем та перспектив діяльності МВФ був використаний метод системного аналізу для визначення впливу Фонду на розвиток економічних відносин в Україні, метод моделювання був використаний для дослідження подальших перспектив діяльності МВФ, а також був використаний метод причинно-наслідкових, логічних та функціональних зв'язків і залежностей і графічний для побудови ілюстративного матеріалу до дипломної роботи.

Статистичну і фактологічну основу дослідження складають Угода про створення МВФ, щорічні аналітичні звіти МВФ, Меморандуми про співпрацю України та МВФ, дані Світового банку.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел. В роботі розміщено 5 таблиць, 16 рисунків. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 86 найменувань на восьми сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МВФ

1.1. Фінансова політика та економічне регулювання МВФ

Сприяння економічній стабільності – це питання уникнення економічних та фінансових криз, значних коливань економічної діяльності, високої інфляції та надмірної волатильності на валютних та фінансових ринках. Нестабільність може збільшити невизначеність, стримувати інвестиції, перешкоджати економічному зростанню та шкодити життєвому рівню. Динамічна ринкова економіка неодмінно передбачає певну мінливість, а також поступові структурні зміни. Завданням для політиків є мінімізація нестабільності у власній країні та за кордоном, без зменшення здатності економіки покращувати рівень життя за рахунок зростання продуктивності праці, зайнятості та стійкого зростання.

Економічна та фінансова стабільність є як національним, так і багатостороннім питанням. Як показали останні кризи, економіки стали більш взаємопов'язаними. Вразливі місця можуть легше поширюватися між секторами та національними кордонами. Тому, саме для сприяння світовому зростанню та економічній стабільності згідно з офіційною інформацією, яка надається самим МВФ, він і був створений. Це планувалось робити шляхом надання політичних порад та здійснення фінансової політики, працюючи з країнами, що розвиваються, щоб допомогти їм досягти макроекономічної стабільності та зменшити бідність [20].

Після заснування МВФ три його основні функції були: нагляд за фіксованим курсом між країнами, таким чином фонд допомагав національним урядам управляти своїми валютними курсами та дозволяти урядам визначати пріоритети економічного зростання, а також забезпечувати короткострокові кредити для урівноваження платіжного балансу. Ця допомога мала на меті запобігти поширенню міжнародних економічних криз [72]. МВФ також мав на меті відновити міжнародну економіку

після Великої депресії та Другої світової війни, а також забезпечити капітальні вкладення для економічного зростання.

Роль МВФ була принципово змінена після 1971 року. Він перейшов до вивчення економічної політики країн, щоб визначити, чи не бракувало капіталу внаслідок економічних коливань. МВФ також досліджував, які типи державної політики забезпечать економічне відновлення. Особливу стурбованість у МВФ викликало розповсюдження фінансових криз та загроза всій світовій фінансовій та валютній системі. Тому головним завданням фонду стало просування та реалізація політики, яка зменшує частоту криз серед країн, що розвиваються, особливо країн із середнім рівнем доходу, які вразливі до масового відтоку капіталу. Замість того, щоб підтримувати позицію нагляду лише за валютними курсами, їх функцією став нагляд за загальними макроекономічними показниками країн-членів. Їх роль стала набагато активнішою, оскільки МВФ став керувати економічною політикою, а не лише обмінними курсами [15].

МВФ організований за зразком акціонерного підприємства. Це означає, що його капітал складається з внесків держав-членів. Кожна країна має квоту, виражену в СПЗ. Квота – це стандартна схема функціонування міжнародних економічних організацій, оскільки вона більш зручна і зрозуміла для країн-учасниць [54]. Вона визначає суму підписки на капітал МВФ; можливості використання ресурсів Фонду; суму одержуваних країною-членом СПЗ при їх черговому розподілі; кількість голосів, якими країна має в своєму розпорядженні в Фонді, про що йшлося вище.

На сьогоднішній день діяльність МВФ заснована на монетарному підході до регулювання економічної діяльності, що досягається через виконання організацією основних функцій. Тобто, іншими словами, МВФ здійснює економічне регулювання держав-членів, шляхом виконання своїх основних функцій. І хоча, МВФ асоціюється з організацією, основною діяльністю якого є фінансово-кредитна, але існують і інші.

Перша форма діяльності – нагляд – функція МВФ, що передбачає його право здійснювати спостереження за політикою країн-членів в області встановлення валютних курсів і пов'язаної з нею макроекономічною політикою [40]. Кожна країна

зобов'язана надавати МВФ за його запитом інформацію, необхідну для здійснення нагляду за її економічною політикою. Вона зазвичай складається з детальної інформації про реальний грошовий, бюджетний та зовнішній сектор, а також про структурну політику уряду (приватизація, ринок праці, навколишнє середовище).

Головна мета нагляду полягає в тому, щоб своєчасно виявити потенційно небезпечні макроекономічні дисбаланси, що можуть вплинути на стабільність валютних курсів, і, використовуючи найкращий світовий досвід, дати уряду країни рекомендації щодо їх виправлення. Постійний нагляд за світовою економікою з метою систематизації інформації як у цілому по світовій економіці, так і стосовно окремих країн. На підставі аналізу цієї інформації розробляються середньострокові економічні прогнози, які дають можливість координувати макроекономічну політику країн — членів Фонду. Зокрема МВФ детально аналізує податкову, грошово-кредитну і валютну політику та стан платіжних балансів країн. На основі цього аналізу готуються певні рекомендації країні щодо вироблення та коригування економічної, фінансової та валютної політики.

Наступною формою діяльності МВФ є регулювання міжнародних валютних відносин з метою узгодження валютної політики країн — членів Фонду. МВФ встановлює певні валютні обмеження: країни — члени Фонду не можуть без його згоди вводити обмеження за платежами і переказами з поточних міжнародних операцій, використовувати дискримінаційні валютні засоби, застосовувати систему кількох видів валютних курсів.

Ще однією функцією МВФ є надання консультацій. Тобто, Фонд проводить консультації для своїх держав-членів, повідомляючи їх про те, яку економічну або ж фінансову політику слід проводити для того, щоб вона налагоджувала економічну ситуацію, зменшувала вплив криз або їх наслідки, сприяла стабільності і сталому зростанню економіки.

Міжнародний валютний фонд за Статутом може виконувати три типи консультацій: щорічні консультації; додаткові консультації; спеціальні консультації для тих, чия економічна політика значною мірою визначає стан світової економіки. Також до функцій Фонду входить надання допомоги країнам-членам у вигляді

проведення тренінгів та навчань для підвищення кваліфікації національних кадрів, і надання інформаційного обслуговування, що передбачає щорічне видання статистичних матеріалів, брошур.

Проте, однією із найважливіших і найбільш вагомих функцій МВФ є саме фінансово-кредитна діяльність. Країни-члени Фонду звертаються за фінансуванням з різних причин. Внутрішні фактори включають невідповідну фіскальну та грошово-кредитну політику, що може призвести до значних економічних дисбалансів (таких як великий поточний рахунок та дефіцит бюджету та високий рівень зовнішнього та державного боргу); валютний курс, зафіксований на неадекватному рівні, що може погіршити конкурентоспроможність та призвести до постійного дефіциту поточного рахунку та втрати офіційних резервів; та слабка фінансова система, яка може спричинити економічний підйом та спади. Політична нестабільність та / або слабкі інституції також можуть спричинити кризи, посилюючи економічну вразливість.

Зовнішні фактори включають потрясіння, що варіюються від стихійних лих до значних коливань цін на товари. Це загальні причини криз, особливо для країн з низьким рівнем доходу, які мають обмежений потенціал для підготовки до таких потрясінь і залежать від вузького асортименту експортної продукції. Крім того, в умовах глобалізації економіки, раптові зміни в настроях ринку можуть призвести до нестабільності потоку капіталу. Вплив економічних криз та політики в інших країнах може зазнати серйозних наслідків навіть для країн, що мають міцні основи. Пандемія COVID-19 – ще один приклад зовнішнього шоку, що впливає на країни по всьому світу [42].

Незалежно від того, чи є причина внутрішньою чи зовнішньою, кризи, з якими звертають за допомогою до МВФ, можуть приймати різні форми: проблеми з платіжним балансом виникають, коли країна не в змозі заплатити за основний імпорт або обслуговувати погашення зовнішнього боргу; фінансові кризи походять від неліквідних або неплатоспроможних фінансових установ; а фіскальні кризи спричинені надмірним фіскальним дефіцитом та боргом. Часто країни, які приходять до МВФ, стикаються з не одним типом кризи, оскільки проблеми в одному секторі поширюються на всю економіку. Кризи, як правило, призводять до

різкого уповільнення темпів зростання, зростання безробіття, зниження доходів та більшої невизначеності, що спричиняє глибоку рецесію. У гострих кризових випадках дефолти або реструктуризації державного боргу можуть стати неминучими.

Кредитування МВФ має на меті надати країнам можливість і ресурси для впорядкованого впровадження політики адаптації, що відновить умови для стабільної економіки та стійкого зростання. Ця політика буде залежати від обставин, в яких опинилась країна. Наприклад, країна, яка стикається з раптовим падінням цін на ключові категорії експорту, може потребувати фінансової допомоги при здійсненні заходів щодо зміцнення економіки та розширення своєї експортної бази. Країні, яка страждає від сильного відтоку капіталу, можливо, доведеться вирішити проблеми, що призвели до втрати довіри інвесторів – можливо, процентні ставки занадто низькі; дефіцит бюджету та запас боргу зростають занадто швидко; або банківська система неефективна або погано регулюється.

За відсутності фінансування МВФ процес адаптації для країни може бути більш різким і складним. Наприклад, якщо інвестори не бажають надавати нове фінансування, країні не залишається нічого іншого, як пристосуватись - часто через зменшення державних витрат, імпорту та економічної діяльності. Фінансування МВФ сприяє більш поступовому та ретельно продуманому коригуванню.

Також, потрібно наголосити на тому, що МВФ працює не так, як банки розвитку: МВФ не надає кредити на конкретні проекти. Кредити Фонду надаються країнам, які відчувають проблеми з платіжним балансом, для того щоб дати їм час на коригування макроекономічної політики і відновлення зростання без необхідності вдаватися до дій, що завдають шкоди їх власній економіці або економіці інших держав-членів [12]. Фінансування МВФ призначене для надання державам-членам сприяння у вирішенні проблем платіжного балансу, стабілізації економіки і відновлення стійкого економічного зростання. Ця роль щодо врегулювання криз займає центральне місце в кредитуванні МВФ.

Отже, суть фінансової політики МВФ полягає в тому, що фонд надає фінансову допомогу країнам-членам у межах різноманітних механізмів

фінансування, що розрізняються в основному типом проблем платіжного балансу, для ліквідації яких вони призначені, ступенем розгорнутості програми стабілізації в країні та умовами надання кредитів, висування яких повинно гарантувати, що: політика, яку проводить член Фонду, в прийнятні строки приведе до досягнення сталого платіжного балансу і стабільного економічного розвитку країни; за необхідності будуть вжиті заходи із структурної перебудови; у розв'язанні структурних проблем та оздоровленні платіжного балансу фінансування і стабілізаційні заходи доповнюватимуть один одного. Ці умови, спрямовані на зменшення дефіциту платіжного балансу держави-члена до керованої величини, повинні сприяти економічному зростанню, підвищенню зайнятості та фінансової стабільності, а також ліквідації обмежень у сфері зовнішньої торгівлі й платежів.

Різні інструменти кредитування МВФ пристосовані до різних видів платіжного балансу, а також до конкретних обставин членства країни в організації. Усі члени МВФ мають право отримувати доступ до ресурсів Фонду на Загальному рахунку ресурсів (GRA) на неконцесійних умовах, але МВФ також надає пільгову фінансову підтримку (в даний час за нульовою процентною ставкою до червня 2021 р.) за допомогою Фонду зменшення бідності та зростання, який краще враховує різноманітність потреб країн з низьким рівнем доходу [42].

Історично склалося так, що країнам із ринковою економікою, що формується та розвивається, в умовах кризи основна частина допомоги МВФ надавалась за допомогою резервних домовленостей (SBA) для вирішення короткострокових або потенційних проблем платіжного балансу. Фонд резервного кредитування (SCF) має аналогічну мету для країн з низьким рівнем доходу. Розширений фонд фінансування (EFF) та відповідний механізм розширеного кредитування (ECF) для країн з низьким рівнем доходу є основними інструментами Фонду для середньострокової підтримки країн, що стикаються із затяжними проблемами платіжного балансу [33]. Їх використання значно зросло після світової фінансової кризи, що відображає структурний характер проблем платіжного балансу деяких членів.

Сучасна кредитна діяльність Міжнародного валютного фонду проводиться шляхом здійснення кількох видів фінансування: звичайного, спеціального та

пільгового фінансування. За методологією МВФ ці види фінансування називаються механізмами. Звичайні механізми (Tranche Policies) - механізми, фінансування яких здійснюється за допомогою власних ресурсів МВФ, що знаходяться на Рахунку загальних ресурсів (General Resources Account). Спеціальні механізми - механізми, створені з метою розширення масштабів і вдосконалення структури кредитних операцій МВФ. Вони розрізняються по цілях, умовах і вартості кредиту. Механізми пільгового фінансування - створені для надання допомоги найбіднішим країнам, що розвиваються [42].

Механізмами МВФ є наступні. Перше за все, домовленості про резерв (SBA): Описані МВФ як його «робоча сила», SBA призначені для країн із ринковою економікою, що формується та розвивається, для вирішення короткострокових або потенційних проблем платіжного балансу. Зазвичай даний механізм охоплює період від 12 до 24 місяців, але не більше 36 місяців, і виплати повинні бути здійснені протягом трьох-п'яти років.

Резервний кредитний механізм (SCF): подібний за призначенням до SBA. Цей інструмент використовується для вирішення короткострокових або потенційних проблем платіжного балансу, але призначений для країн з низьким рівнем доходу. SCF має пільговий період погашення чотири роки та остаточний термін погашення – вісім років.

Механізм розширеного фінансування (EFF): EFF призначений для країн із ринковою економікою, що розвиваються та розвинених країн з довгостроковими проблемами платіжного балансу, де перешкоди для зростання вважаються структурними. EFF зазвичай затверджуються на три роки, але можуть бути продовжені. Погашення здійснюються протягом чотирьох-десяти років.

Розширений кредитний механізм (ECF): ECF є еквівалентом EFF для країн з низьким рівнем доходу. Він призначений для вирішення середньо- та довгострокових структурних питань. ECF також надаються спочатку на три роки, але можуть бути продовжені до п'яти років і включати п'ятирічний пільговий період зі строком погашення десять років.

Інструмент швидкого фінансування (RFI): RFI надає швидку фінансову допомогу країнам, що мають нагальні потреби в платіжному балансі. RFI можуть бути використані для цілого ряду нагальних потреб, таких як стихійні лиха, конфлікти та потрясіння цін на товари, і їх слід погасити протягом трьох з чвертю до п'яти років.

Механізм швидкого кредитування (RCF): RCF, як і у випадку з RFI, призначений для швидкої фінансової допомоги під час криз, але обслуговує країни з низьким рівнем доходу і має пільговий період п'ять років і остаточний термін погашення 10 років. На відміну від інших засобів, RCF та RFI надаються в одній прямій виплаті позики, тобто жодні умови не повинні виконуватися протягом програми до виплат. Однак, оскільки країни все ще мають надіслати МВФ лист про наміри з детальною інформацією про заплановану економічну реакцію на кризу, з якою МВФ повинен погодитися, RCF та RFI, тим не менш, вважаються такими, що включають фактичні умови. У відповідь на Covid-19 МВФ вдвічі збільшив суму, яку країни можуть запозичити за RCF та RFI.

Гнучка кредитна лінія (FCL): FCL призначений для країн, які, на думку МВФ, мають міцні політичні рамки та відстежують економічні показники, що перебувають у безпосередній кризі готівки, але хочуть уникнути несприятливої реакції ринку, пов'язаної із регулярним МВФ програми з умовністю. Отже, FCL не передбачає поточних умов та функціонує як поновлювана кредитна лінія на один рік до двох років. На сьогодні всього п'ять країн використовували FCL (Чилі, Колумбія, Мексика, Перу та Польща) [74]. Погашення потрібно здійснити протягом трьох-п'яти років [86].

Лінія запобіжних заходів та ліквідності (PlI): призначена для задоволення потреб у ліквідності країн з економічними рамками, які, на думку МВФ, є надійними, але з іншими проблемами, що заважають їм використовувати FCL. На даний момент даний механізм використовували лише Північна Македонія та Марокко [75].

Фонд запобігання катастрофам (CCRT): CCRT відрізняється від наведених вище інструментів, оскільки дозволяє МВФ надавати гранти, а не позики,

найбіднішим країнам у формі полегшення боргу. Він був розроблений у 2015 році під час спалаху Еболи, щоб забезпечити допомогу під час катастрофічних стихійних лих та природних катастроф та звільнити ресурси для задоволення виняткових потреб платіжного балансу. У 2020 році його критерії були послаблені у відповідь на Covid-19, документ спочатку був схвалений для 25 країн, що мають право на участь.

Інструмент підтримки політики (PSI): нарешті, МВФ пропонує механізм для країн з низьким рівнем доходу, який не передбачає жодного фінансування. PSI був розроблений, щоб надати країнам з низьким рівнем доходу «інструмент», який дозволяє їм отримувати консультації МВФ без фінансової допомоги, маючи намір довести довіру донорам, кредиторам та широкій громадськості, що вони підтримуються МВФ. PSI тривають від одного до п'яти років і не можуть використовуватися разом із ECF [86].

Отже, МВФ – міжнародна фінансова організація, діяльність якої направлена на підтримку економічної стабільності країн-членів. Фонд здійснює економічне регулювання шляхом виконання своїх основних функцій. Тобто, він проводить нагляд за економікою країн-членів, здійснює консультування у формі двосторонніх переговорів, надаючи рекомендації для покращення економічної ситуації в країні, і здійснює один із своїх найважливіших обов'язків – надання кредитів державам-членам, що стикаються з фактичними або потенційними труднощами в області платіжного балансу. Це фінансування допомагає країнам, що прагнуть поповнити свої міжнародні резерви, стабілізувати свої валюти, продовжувати оплачувати імпорт і відновити умови для активного економічного зростання одночасно з прийняттям заходів щодо виправлення первинних проблем, іншими словами, проводить фінансову політику. Суть фінансової політики МВФ заключається в тому, що організація надає кошти країні-члену за одним із механізмів фінансування, зважаючи на ситуацію, яка склалась в країні, але з обов'язковим дотриманням умов, які мають покращити економічну ситуацію.

1.2. Особливості нагляду МВФ за валютною політикою країн-членів

Міжнародний валютний фонд (МВФ) був створений з цілями, що спрямовані на сприяння валютно-обмінній стабільності та запобігання здешевлення обмінних курсів. З початку введення плаваючих обмінних курсів з 1978 року роль Фонду змістилась із забезпечення лише стабільності курсів національних валют до забезпечення стабільності світової валютної системи, зобов'язуючи при цьому країни-члени уникати маніпуляцій валютного курсу для унеможливлення виникнення дисбалансів платіжних операцій чи неконкурентних переваг валютної політики. Важливою функцією у цьому напрямі виступає наглядова або спостережна політика Фонду.

Нагляд за валютною політикою – один з пріоритетних напрямів роботи Фонду, оскільки дає змогу оцінити ситуацію на валютному ринку та доцільність проведення заходів у цій сфері країнами-членами. Нагляд є обов'язковою функцією як для Фонду, так і для країн-членів. Стаття IV Статей угоди МВФ зобов'язує Фонд «здійснювати жорсткий нагляд за валютною політикою держав-членів» з метою виконання своїх функцій по «нагляду за міжнародною валютною системою з метою забезпечення її ефективного функціонування» і «дотримання кожним членом своїх зобов'язань». Кожна країна-член, зі свого боку, зобов'язана відповідно до тієї ж статті, серед іншого, «прагнути направити свою економічну і фінансову політику на досягнення мети сприяння впорядкованого економічного зростання при розумній стабільності цін» і «прагнути сприяти стабільності шляхом сприяння упорядкованим основним економічним і фінансових умов» [6].

З часом спостереження здебільшого стало формою політичного діалогу між Фондом та його членами. Роль Фонду у консультуванні щодо політики обмінного курсу та обмежень іноземної валюти державами-членами була предметом серйозних дискусій як всередині установи, так і поза нею. Проблема наглядової функції МВФ значно ускладнюється свободою країн-членів вибирати режим валютного курсу та відсутністю загально визнаної економічної теорії для аналізу багатьох питань, пов'язаних з адекватністю використовуваного обмінного курсу. Крім того,

відсутність професійного консенсусу та наявність суттєвих помилок в аналітичних інструментах експертів МВФ піднімають проблему визначення особливостей грошово-кредитної політики Фонду та оцінки її наглядової ролі, зокрема в умовах зростаючих механізмів валютного курсу розширення приватного сектору. потоки капіталу.

Як частина глобального та моніторингового процесу для окремих країн, МВФ визначає потенційні ризики для стабільності та рекомендує необхідні зміни в політиці. Таким чином, Фонд допомагає міжнародній валютній системі в її головній функції забезпечення економічного зростання, сприяючи обміну товарами, послугами та капіталом між країнами та створюючи умови, необхідні для фінансової та економічної стабільності.

Нагляд необхідний для виявлення ризиків, які, можливо, буде потрібно зменшити за рахунок заходів політики для того, щоб підтримувати економічне зростання. Крім того, в умовах сучасної глобалізованої економіки, коли політика однієї країни зазвичай позначається на багатьох інших країнах, велике значення має міжнародне співробітництво. МВФ, членами якого є 190 держав, тобто майже всі країни світу, сприяє цій співпраці.

Існує два основні аспекти діяльності нагляду МВФ: двосторонній нагляд, або оцінка політики кожної держави-члена та надання рекомендацій щодо заходів цієї політики, і багатосторонній нагляд, або спостереження, за світовою економікою [78]. Нагляд за валютною політикою країн-членів є безперервним процесом. Однак для кожного «циклу» процес надання консультацій з питань політики обмінного курсу може бути представлений багатоступеневим «ланцюжком результатів», який пов'язує «вихідні дані» з діяльністю МВФ та їх результатами.

Сам процес нагляду складається з трьох етапів: 1) аналіз і оцінка; 2) надання рекомендацій з питань валютної політики (включаючи розгляд Виконавчою радою); 3) подальші дії, включаючи безперервний моніторинг між циклами та здійснення подальшого нагляду [42]. На кожному етапі втілюються двосторонні і багатосторонні компоненти, притаманні будь-якій діяльності зі спостереження.

Економісти МВФ ведуть постійний моніторинг економіки держав-членів. Вони відвідують країни (зазвичай раз на рік) для обміну думками та досвідом з їх урядами і центральними банками і вивчають, чи існують ризики для внутрішньої і глобальної стабільності, які можуть потребувати змін в економічній або фінансовій політиці країн. Обговорення зазвичай зосереджені на питаннях грошово-кредитної, податково-бюджетної і фінансової політики, а також принципово важливих для макроекономіки структурних реформах. Під час своїх візитів співробітники МВФ також зазвичай зустрічаються з іншими зацікавленими сторонами, наприклад, депутатами законодавчих органів, представниками ділових кіл, професійних спілок та громадянського суспільства, що допомагає в оцінці економічної політики і перспектив розвитку країни.

Після повернення в штаб-квартиру співробітники представляють свою доповідь на розгляд Виконавчої ради. Позиція та точка зору Виконавчої ради згодом повідомляються владі країн. Таким чином, відбувається процес, що відомий як консультації відповідно до статті IV [6]. Ці консультації мають форму двостороннього політичного діалогу з владою країни, а не односторонніх оцінок МВФ. Останніми роками нагляд стає більш прозорим. Майже всі країни-члени нині погоджуються на публікацію прес-релізів, в яких наводиться резюме думок Виконавчої ради, а також доповідей персоналу та доданих до них аналітичних матеріалів. Багато країн водночас публікують заяву персоналу Фонду після закінчення місії МВФ.

Що стосується багатостороннього нагляду, то даний процес включає моніторинг глобальних та регіональних економічних тенденцій та аналіз наслідків політики членів на світову економіку. В рамках своїх світових економічних та фінансових досліджень МВФ двічі на рік публікує звіти про багатостороннє спостереження: Перспективи світової економіки (WEO), Звіт про глобальну фінансову стабільність (GFSR) та Фіскальний монітор (FM). WEO надає детальний аналіз стану світової економіки, розглядаючи такі актуальні питання, як затяжна глобальна фінансова криза та поточне економічне відновлення після світової фінансової кризи. GFSR надає сучасну оцінку світових фінансових ринків та

перспектив та висвітлює дисбаланси та вразливість [26], які можуть створювати ризик для фінансової стабільності. МВФ також публікує звіти про регіональний економічний прогноз (РЕО) у рамках своїх світових економічних та фінансових досліджень.

Також варто сказати, що МВФ тісно співпрацює з іншими організаціями і групами країн, в тому числі з Групою двадцяти країн з розвинутою економікою і країн з ринком, що формується, і починаючи з 2009 року підтримує дії Групи 20-ти щодо забезпечення сталого міжнародного співробітництва за допомогою процесу взаємної оцінки [79]. МВФ аналізує заходи політики держав-членів, з тим щоб визначити, наскільки вони відповідають меті підтримання сталого і збалансованого зростання світової економіки. У доповідях по зовнішньоекономічному секторі аналізуються зовнішньоекономічні позиції 29 країн світу з найбільшою економікою плюс країни зони євро.

Оцінюючи ефективність нагляду МВФ, слід зазначити, що високий рівень залучення експертів та уряду до моніторингу якості грошово-кредитної політики був зумовлений маніпуляціями країн-членів Фонду із завищеними або заниженими обмінними курсами і, отже, значними та відносними показниками виникнення дисбалансу. Наприклад, показовими є свідчення економіста та політичного радника Ф. Бергстена перед Конгресом США [36, с. 712]. Ще в 2007 році він стверджував, що глобальні дисбаланси, про що свідчить великий дефіцит поточного рахунку США та профіцит Китаю, є однією з найважливіших загроз для зростання та стабільності в США та світовій економіці. У зв'язку з цим він закликав МВФ посилити нагляд за Китаєм і не дати країні маніпулювати курсом валют. Так само в США інші експерти критикували МВФ за невиконання своїх зобов'язань «суворо контролювати» політику обмінного курсу членів Азії згідно зі статтею IV Статуту Фонду. Ефективність наглядової діяльності Фонду як засобу сприяння міжнародному співробітництву зрештою залежить від здатності МВФ зосередитись на ключових аналітичних питаннях сьогодні та ефективно співпрацювати з країнами-членами на індивідуальній та колективній основі.

Ще однією проблемою нагляду є уніфікація підходів щодо визначення класифікації валютно-курсних режимів. Сьогодні, крім офіційно прийнятої МВФ класифікації де-факто режимів валютного курсу, у 1999 році зі змінами від 2009 року існують ще й альтернативні.

Міжнародний валютний фонд постійно стикається з необхідністю змінити фактичну класифікацію режимів валютних курсів через недавню появу багатьох варіацій режимів керованого плавання та той факт, що втручання центрального банку набуло різних форм і стало більш складним; натомість актуальна інформація про масштаби втручання монетарної влади в механізми функціонування валютного ринку часто є недоступною. Внесені зміни мають на меті забезпечити більшу послідовність та об'єктивність класифікації та порівняти системи валютних курсів різних країн з метою підвищення прозорості режимів монетарної політики.

Отже, одним із найважливіших обов'язків МВФ, поряд із наданням фінансової та технічної допомоги, є нагляд. Нагляд здійснюється на двох рівнях – на глобальному та на рівні окремих країн-членів – двосторонній нагляд. Дана функція МВФ є вкрай важливою, бо за допомогою здійснення спостереження МВФ може визначити потенційні ризики для стабільності окремої країни або для всього регіону і на основі цих даних провести консультації та надати рекомендації з приводу майбутніх дій для уникнення виникнення кризової ситуації в окремому регіоні або на міжнародному рівні.

1.3. Характерні риси трансформації МВФ як інституту міждержавного регулювання світової валютної системи

Як вже було сказано на початку дипломної роботи, на сьогодні роль МВФ як інституту регулювання світової валютної системи полягає у забезпеченні її відносної стабільності, шляхом виконання своїх основних функцій.

І наразі одним із основних принципів сучасної валютної системи – Ямайської, є введення системи СПЗ (спеціальних прав запозичення), які можна

використовувати як «світові гроші» для формування валютних резервів, тобто, по-суті, вони мали прийти на заміну золоту [17]. У функції СПЗ також входить регулювання платіжних балансів і порівняння вартості національних валют.

Саме Міжнародний валютний фонд і випускає СПЗ. Проте виникнення світової кризи 2008 року та пандемії COVID-19 загострило дискусію про роль СПЗ як основи реформованої світової валютної системи. Потребує вирішення питання ролі цієї міжнародної валютної одиниці в поповненні світової валютної ліквідності як міжнародного резервного активу і в якості прообразу наднаціональної валюти.

СПЗ (спеціальні права запозичення) були створені з великими амбіціями у 1969 році МВФ для підтримки бреттон-вудської системи фіксованого обміну. Спочатку очікувалося, що вони стануть головною складовою частиною світових резервів, тоді як золото та резервні валюти, як вважалося, матимуть лише незначну додаткову роль в офіційних резервах [7].

Незважаючи на початкові наміри, до цього часу СПЗ мало обмежене використання в якості резервного активу, і основною його функцією було слугувати розрахунковою одиницею МВФ та деяких інших міжнародних організацій. Є багато причин, які можуть пояснити, чому первинні очікування щодо СПЗ не виправдалися. По-перше, обґрунтування їх створення (головним чином можливість та побиювання дефіциту ліквідності) незабаром зникли із закінченням бреттон-вудської системи фіксованого обміну та переходом до плаваючих курсів [37]. Крім того, слід звинувачувати мінімальну кількість виділених СПЗ та обмеження його обсягу та використання.

Варто зазначити ще й те, що проблеми стандарту СПЗ виникли ще на стадії їх розробки. Система СПЗ спочатку була задумана з обмеженою функцією доповнювати приплив нового монетарного золота. Здавалося можливим, що поступове введення СПЗ допоможе обмежити офіційний попит на золото, в міру того, як центральні банки освоюють СПЗ і переймуться до них довірою. Але після прийняття рішення щодо участі всіх країн – членів МВФ в отриманні квот СПЗ, ймовірність того, що нова система буде прийнята країнами з позитивним сальдо платіжних балансів, значно скоротилася. Причиною було занепокоєння про те, що

лише обмежене число держав, що зазнали хронічні труднощі з платіжними балансами, швидко використовують свої квоти СПЗ і візьмуть зобов'язання ліквідувати свої дебіторські позиції. У той же час, країни з позитивним платіжним балансом, у яких могли утворитися значні кредитові залишки в СПЗ, незабаром втратили б будь-яке бажання акумулювати СПЗ в зростаючих пропорціях, оскільки не бачили б перспектив можливого скорочення таких позицій, а також тому, що основними боржниками виявилися б слабкі у фінансовому відношенні країни [24].

Ще одним недоліком СПЗ стало наділення їх повноцінною золотою обмовкою, яка могла бути змінена шляхом внесення поправок до Статуту МВФ. Ця гарантія була фактично ширше, ніж застосовувалася за звичайними запозиченнями МВФ. Деякі економісти вважали, що золота обмовка буде перешкоджати використанню СПЗ кожен раз при виникненні загрози ціні золота.

Найсерйозніший недолік СПЗ полягав у тому, що в ході переговорів концепція цього стандарту була змінена і з доповнення до золота СПЗ також стали доповненням до резервних валют, перш за все до долара США. Сфера використання СПЗ вузька. Ця міжнародна розрахункова одиниця використовується в основному в офіційному секторі, переважно для розрахунків між Центральними банками країн-членів МВФ [81].

Проте після випуску СПЗ виник ще ряд проблем. Наприклад, після скасування золотого змісту СПЗ виникла проблема їх забезпечення. На сьогоднішній день це питання не вирішене і СПЗ не мають власної вартості. Число валют, що входять у кошик СПЗ знижується. Зараз кошик СПЗ містить п'ять валют: долар США, євро, японську ієну, фунт стерлінгів та китайський юань [42]. Ваги цих валют переглядаються кожні п'ять років на основі вартості експорту товарів та послуг та суми резервів, деномінованих у відповідних валютах, що зберігаються іншими членами МВФ. Щоб гарантувати, що валюти, включені до кошика оцінки СПЗ, є одними з найбільш широко використовуваних у міжнародних операціях, вони повинні бути «вільно використовуваними».

В рамках останнього перегляду, завершеного в листопаді 2015 року, Виконавча рада МВФ прийняла рішення, що китайський юань відповідає критеріям

для включення в кошик СПЗ [55]. На підставі цього рішення з 1 жовтня 2016 року китайський юань входить до складу кошика СПЗ поряд з долларом США, євро, японською ієною і фунтом стерлінгів, а в розрахунок процентної ставки по СПЗ була включена прибутковість по тримісячних еталонним казначейських облігацій Китаю (табл. 1.1). В ході проведеного в 2015 році перегляду Рада також затвердила нову формулу, згідно з якою експорту та зведеному фінансовому показнику кожної країни-емітента валюти присвоюються рівні частки для визначення ваг валют в кошику СПЗ.

Таблиця 1.1

Курс основних світових валют до СПЗ (в дужках їх вага в кошику СПЗ у відсотках, округлено)

Період	Доллар США	Німецька марка	Французький франк	Японська єна	Британський фунт стерлінгів
1981-1985	0,540 (42%)	0,460 (19%)	0,740 (13%)	34,0 (13%)	0,0710 (13%)
1986-1990	0,452 (42%)	0,527 (19%)	1,020 (12%)	33,4 (15%)	0,0893 (12%)
1991-1995	0,572 (40%)	0,453 (21%)	0,800 (11%)	31,8 (17%)	0,0812 (11%)
1996-1998	0,582 (39%)	0,446 (21%)	0,813 (11%)	27,2 (18%)	0,1050 (11%)
Період	Доллар США	Євро		Японська єна	Британський фунт стерлінгів
1999-2000	0,5820 (39%)	0,2280 (21%)	0,1239 (11%)	27,2 (18%)	0,1050 (11%)
		0,3519 (32%)			
2001-2005	0,5770 (44%)	0,4260 (31%)		21,0 (14%)	0,0984 (11%)
2006-2010	0,6320 (44%)	0,4100 (34%)		18,4 (11%)	0,0903 (11%)
2011-2015	0,6600 (41,9%)	0,4230 (37,4%)		12,1000 (9,4%)	0,1110 (11,3%)
Період	Доллар США	Євро	Китайський юань	Японська єна	Британський фунт стерлінгів
2016-2020	(41.73%)	(30.93%)	(10.92%)	(8.33%)	(8.09%)

Примітка. Складено автором на основі даних Міжнародного валютного фонду

Перегляд кошика – це правильна можливість переглянути набір валют, щоб краще відображати зміни у світовій економіці, разом із зростаючою роллю, яку

відіграють деякі країни. Фактично, ряд країн, валюти яких зараз виключені з кошика, сприяли збільшенню кількості валют у кошику.

Постійо постає питання скільки валют слід включити до нового кошика. Компромiс полягає між необхідністю збагатити його нинішній склад, забезпечуючи більшу диверсифікацію, з одного боку, проти ризику повернутися до занадто переповненого кошика. У зв'язку з цим наявність регіональних валют у кошику СПЗ допомогла б у перегляді з компромiсом між не надто переповненими та недостатньо репрезентативними.

Суттєвою є проблема емісії і розподілу СПЗ. Країни, що розвиваються при розподілі СПЗ отримують обмежені суми, які не перевищують % від загального обсягу. Тому держави, що розвиваються пропонують переглянути правила розподілу СПЗ. Дотепер розподіл СПЗ був рідкісним явищем, і необхідна більшість із 85% голосів надала деяким країнам дієве право вето. Найбільших реформ та змін щодо випуску СПЗ було досягнуто на саміті G20 2009 року. Тоді Комісія експертів Президента Генеральної Асамблеї ООН (також відома як Комісія Штігліца) висунула кілька пропозицій, які передбачали:

- заміну існуючого методу розподілу СПЗ, заснованого на квотах в МВФ, на метод, який базується на розмірах ВВП і інших економічних показниках;
- розподіл СПЗ через Міжнародний Банк Реконструкції та Розвитку і через регіональні банки;
- добровільне перерахування розвиненими країнами своєї частки у випуску СПЗ організаціям розвитку і допомоги державам, що розвиваються;
- використання СПЗ не тільки на покриття дефіциту балансу міжнародних розрахунків, а й на цілі економічного розвитку [84].

Деякі з даних пропозицій були виконані, цим самим реформувавши систему розподілу СПЗ. Проте криза 2020 стала новим поштовхом до реформації МВФ як інституту міждержавного регулювання світової валютної системи. Потреби країн змусили Фонд прийняти рішення про новий перерозподіл СПЗ, для того, щоб вирішити проблему ліквідності країн, що розвиваються, які опинились в тяжких економічних ситуаціях.

Даний розподіл за старими правилами передбачав, що частка СПЗ, яку кожна держава отримає при цьому розподілі, визначається їх квотами в МВФ. У відповідності до цієї системи, країни G20 отримають 68% від розподілу СПЗ, а США, Великобританія і найбільші економіки Європейського союзу претендують на колосальні 48%. Тим часом бідні країни отримають всього 3,2% від тієї ж суми. Іншими словами, СПЗ мали б дістатись тим, хто в них найменше потребує. А країни з низькими доходами з більшою ймовірністю конвертують отримані СПЗ в вільно використовувані валюти.

Але МВФ вирішив розглянути дане питання і запровадити зміни у системі розподілу СПЗ з метою допомоги тим, хто цього потребує. Наприклад, країни G20 могли б направляти СПЗ, в яких вони не потребують, на підтримку відновлення економіки в країнах з низьким рівнем доходу. Це могло б відкрити шлях до створення фондів на основі СПЗ [69].

Разом з тим, навіть в відповідно до існуючої системи розподілу, розподіл СПЗ в розмірі 100% поточних квот МВФ – за твердженнями Італії, яка в даний час очолює G20, - принесло б приблизно 15,2 млрд СПЗ для найбільш бідних країн. Це більше, ніж середньорічне пільгове кредитування МВФ за допомогою Фонду скорочення бідності і сприяння економічному зростанню (1,25 млрд СПЗ).

Також варто додати, що МВФ є інститутом, який здійснює нагляд за світовою валютною системою. І дана функція також змінювалась з часом для того, щоб відповідати потребам ситуації. У зв'язку зі світовою кризою МВФ дещо змінив основні засади функції нагляду. У червні 2007 р внесено зміни до концептуальні засади наглядової функції МВФ в формі прийняття «Заяви про пріоритети в області нагляду» на 2008-2011 рр. з викладом першочергових економічних і операційних задач.

Фонд орієнтувався на розвиток чотирьох напрямків нагляду, а саме: виявлення ризиків і макрофінансових зв'язків, розуміння «багатосторонньої перспективи»; оцінку зовнішньої стабільності світової валютної системи. У зв'язку з початком світової фінансово-економічної кризи «Група 20» на саміті в Лондоні (квітень 2009

року) підтримала об'єктивний і комплексний нагляд МВФ за економікою і фінансовим сектором країн-членів.

Початкові економічні пріоритети функції нагляду були зосереджені на зміцненні світового фінансового ринку. Цей напрямок продовжував залишатися актуальними, але змінився акцент, так як на перший план з 2009 р вийшло завдання виходу з кризи і підтримки світового економічного зростання. З урахуванням рекомендацій Незалежного відділу оцінки Фонду і «Групи 20» за підсумками подальшого перегляду наглядових повноважень МВФ був введений додатковий операційний пріоритет (жовтень 2011р.) «дієвість нагляду», тобто його ефективність. Реформування наглядової функції МВФ з урахуванням виділених пріоритетів зосереджено у таких напрямках: націленість на забезпечення фінансової стабільності за допомогою посилення нагляду за фінансовим сектором на національному та міждержавному рівнях, підвищення його прозорості; моніторинг і оцінка ризиків; виявлення взаємозв'язків між економічними секторами та країнами; визначення взаємовпливу економічних політик держав-членів; орієнтація наглядової діяльності на відновлення економічного зростання і забезпечення сталого розвитку [23].

Варто також звернути увагу, що ще одним важливим напрямом удосконалення політики управління Фонду в області нагляду за міжнародними резервами країн-членів став аналіз практики управління ними з урахуванням негативного впливу світової фінансово-економічної кризи, в тому числі з метою поновлення його рекомендацій у цій галузі. Фонд оновив з лютого 2013 р. сформульовані в 2001 р. «Керівні принципи по управлінню валютними резервами країн» [12]. У рекомендаціях Фонду з управління національними міжнародними резервами країн-членів акцент зроблений на важливості системи управління ризиками. Це фактично означає стимулювання їх розміщення в боргові цінні папери держав-емітентів провідних світових валют – долара, євро – або в майбутньому – облігації МВФ.

Таким чином, можна зробити висновок, що на даному етапі МВФ є інститутом, який забезпечує деякі базові принципи світової валютної системи. В сферу відповідальності МВФ входить випуск та забезпечення ліквідності СПЗ –

еквіваленту золота, наднаціональної валюти та резервної валюти. Стати світовими грошами поки що СПЗ не вдалось, так як існує ряд недоліків, які гальмують даний процес, і основним завданням наразі перед МВФ стоїть реформація процесу перерозподілу СПЗ на користь тих країн, які того потребують.

Також в завдання МВФ входить нагляд за світовою валютною системою. Хоч дана функція залишається базовою і основною в діяльності Фонду вже багато років, МВФ намагається її вдосконалювати та підлаштовувати під виклики сучасності.

Висновки до розділу 1

Отже, МВФ – одна із найбільших міжнародних фінансових організацій, яка була створена з метою підтримки стабільності валютних курсів, але поле діяльності якої з часом значно розширилось. МВФ створювався як організація для підтримки базових принципів валютної системи, та зі зміною валютних систем, Фонд зазнавав трансформацій.

Сьогодні МВФ виконує своє основне завдання – підтримку економічної стабільності і здійснює економічне регулювання шляхом виконання трьох функцій. Одна з цих функцій – нагляд за економікою на глобальному рівні та на рівні окремих країн. МВФ постійно відслідковує зміни в економіці, проводить щорічні консультації, надає рекомендації та на основі цих даних видає та публікує щорічні звіти. Дана функція є важливою з погляду на те, що МВФ таким чином може помітити певні зміни в економічному стані і попередити кризові явища на рівні окремих країн-членів або навіть на глобальному рівні.

Наступні функції МВФ – надання технічної допомоги та надання фінансово-кредитної допомоги. Фонд надає кошти країнам-членам у разі потреби, але при умові виконання певних умов – реформ, які теоретично мають допомогти країні подолати кризу. В цьому заключається суть фінансової політики фонду.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ МВФ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

2.1. Вплив фінансово-кредитних механізмів МВФ на економіки країн світу

Міжнародний валютний фонд останнім часом в зв'язку з пандемією COVID-19 і кризою, яку спричинила пандемія, став дуже популярним. Надавши фінансування більше ніж 80 країнам лише за 2020 рік [42], Фонд викликав багато спорів та обговорень щодо того, до яких же наслідків приведе дана співпраця. Надаючи кредити своїм країнам-членам, МВФ взамін ставить вимоги перед країнами, які мають бути обов'язково виконані для отримання траншів. Даними вимогами Фонд змінює політику держав, що в свою чергу спричиняє зміни і на міжнародному рівні. Тобто, МВФ, здійснюючи свою фінансову політику, чинить вплив на міжнародні відносини.

Даний вплив проявляється в тому, що, по-перше, здійснюючи регулювання міжнародних валютно-кредитних і фінансових відносин, МВФ періодично вносить зміни в світову валютну систему, здійснює контроль за дотриманням країнами-членами його угод, фіксує принципи світової валютної системи, узгоджені правила поведінки в світовому співтоваристві.

По-друге, МВФ виступив провідником прийнятої Заходом з ініціативи США установки на демонетизацію золота, ослаблення його ролі у світовій валютній системі. Іншими словами, МВФ повпливав на те, щоб золото практично виключилось з розрахунків в міжнародних відносинах [21].

По-третє, МВФ наділений з 1969 р повноваженнями створювати «при виникненні довготривалої глобальної потреби в міжнародних ліквідних резервах» ліквідні кошти шляхом випуску «спеціальних прав запозичення» Special Drawing

Rights або скорочено – СПЗ [7]. По суті, МВФ, випускаючи СПЗ, зробив спробу створити наднаціональну валюту.

По-четверте, МВФ здійснює міждержавне регулювання режиму валютних курсів країн-членів, шляхом надання рекомендацій щодо змін економічної політики. Також, що стосується валютної політики, то МВФ здійснює функцію усунення валютних обмежень, шляхом здійснення фінансової політики Фонду.

МВФ бере участь в регулюванні міжнародних валютно-кредитних відносин шляхом надання кредитів, і особливо надання країнам-кредиторам і боржникам посередницьких послуг, виконуючи функції координатора міжнародного кредитування і гаранта платоспроможності країн-боржників. За допомогою надання фінансування Фонд також допомагає країнам-членам усунути або зменшити рівень дефіциту бюджету, збільшити рівень золотовалютних резервів, що в свою чергу має посприяти тому, що країна стане більш активною на світовому ринку, стане активніше здійснювати зовнішньоекономічну діяльність, і розвивати відносини з партнерами, що приведе до стабілізації і покращення налагодження міжнародних відносин.

До того ж, МВФ здійснює постійний суворий нагляд (раз на рік) за макроекономічною і валютною політикою країн-членів, а також за станом світової економіки (консультації з урядовими установами країн-членів) і багатосторонні обговорення (зазвичай два рази на рік). На основі даних МВФ випускає збірники з інформацією про економічний стан країн світу, про темпи їх зростання. Дана інформація потім використовується науковцями для написання різних наукових робіт та для розроблення прогнозів щодо майбутнього розвитку економіки країн-членів Фонду.

МВФ надає країнам-членам різноманітну технічну допомогу, а також сприяє професійній підготовці кадрів. Фонд також активно співпрацює з іншими світовими фінансовими інститутами. Дані програми технічної допомоги є важливими для країн-членів, які розвиваються. Можна сказати, що дані пункти, перераховані вище – позитивний вплив, який здійснює МВФ на систему міжнародних відносин.

Але за роки свого існування діяльність Фонду часто критикували і звинувачували у негативному впливі на світовому рівні. Багато експертів стверджують, що діяльність Міжнародного валютного фонду визначається інтересами Сполучених Штатів, адже розмір американської квоти в капіталі МВФ і кількість голосів (рис 2.1) забезпечує можливість застосування право вето [46]. Для того, щоб було прийнято будь-яке рішення в межах Фонду, потрібно щоб за нього віддали 85% голосів, США має майже 17% голосів, зрозуміло, що повністю приймати ті рішення, які необхідні і вигідні Штатам, вони не можуть, але відхилити рішення можуть.

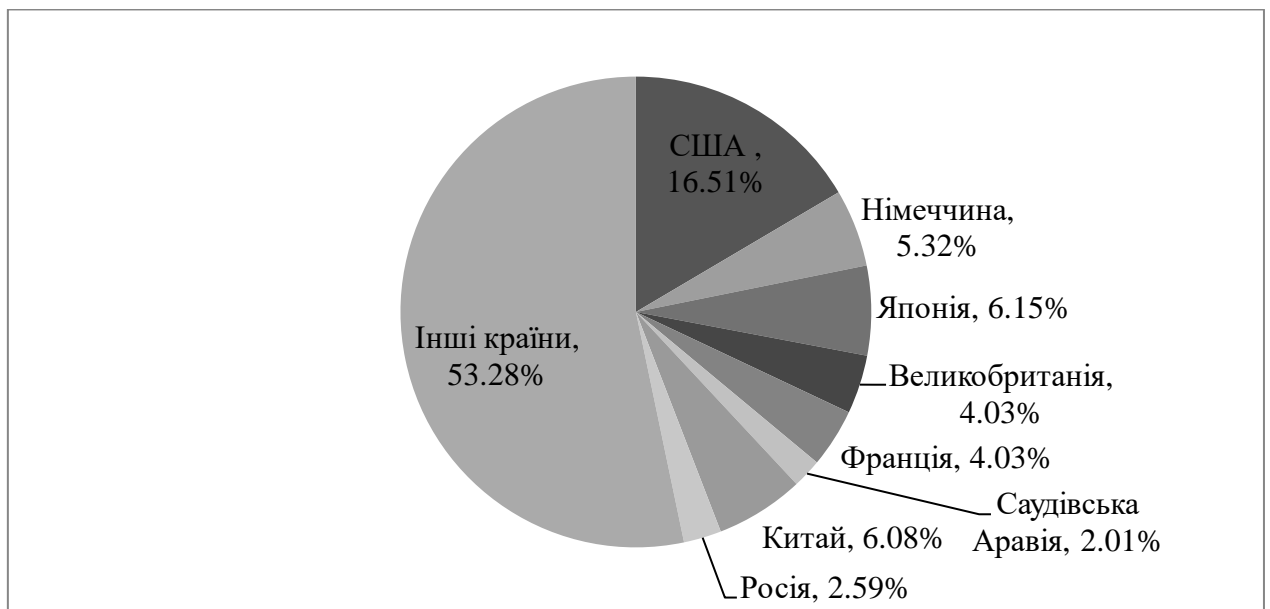

Рис. 2.1. Розподіл голосів між країнами-учасницями МВФ

Примітка. Побудовано автором за даними Офіційної сторінки Міжнародного валютного фонду

Так, протягом декількох років США благополучно блокували рішення про включення китайського юаня до кошика резервних валют [9]. Це було пов'язано з побоюванням завоювання суперником ключового положення в зовнішньоторговельному просторі і зміщення Америки з поста найбільш потужної держави. Факт включення китайської національної валюти до кошика СПЗ показав зниження значущості Сполучених Штатів.

Такий вплив США на діяльність Фонду може спричинити зміни в складі організації, або ж навіть перерозподіл світових орієнтирів співпраці. Бо такі досить

впливові члени МВФ, як Росія і Китай хотіли покинути МВФ і створити йому альтернативу, проте ця ідея не прийшла в життя, тому що китайська валюта була визнана в якості резервної валюти всередині МВФ.

Крім того, є група людей, які припускають, що МВФ є організацією, яка повністю регулюється і управляється США з метою контролю над країнами, що розвиваються і регулювання глобальної економіки і фінансової системи для власних потреб і вигоди. Так, як Фонд є таким собі «посередником», який перерозподіляє кошти між країнами-учасницями, його також часто звинувачують у тому, що він збільшує розрив між бідними та багатими країнами.

Також слід зауважити, що велика кількість країн стикається з негативними наслідками впливу програм МВФ на економіки. Отримуючи кредит МВФ, країна-член змушена виконувати умови Фонду, які є стандартними і майже однаковими для всіх країн-членів, незалежно від того, яка ситуація притаманна саме тій країні-члену Фонду. Дані умови майже не переглядаються і залишаються незмінними. Ще варто відмітити, що реалізація та впровадження даних програм часто викликає у населення країн невдоволення, що спричиняє також невдоволення владою, яка співпрацює з Фондом і викликає масові страйки або акції протесту. Така ситуація була і в Україні, коли серед умов для отримання траншу МВФ було підвищення пенсійного віку, ліквідація інституту спеціальної пенсійної грошової допомоги, збільшення цін на газ і електроенергію для муніципальних підприємств на 50% і 40% відповідно, скасування всіх пільг та підвищення податків на 50% в транспортній діяльності [53].

Без будь-яких сумнівів можна говорити про те, що такі умови і вимоги, як мінімум, є спірними, особливо для громадян України, які страждають від цих обмежень. Крім того, часто в МВФ радять країнам послабити їх трудове законодавство шляхом виключення законів, колективних договорів і зменшення заробітної плати.

Наступним елементом негативного впливу МВФ на міжнародні відносини є його фінансово-кредитний механізм. І хоч даний механізм існує для того, щоб полегшувати кризові ситуації і стани та стабілізувати економіку, він робить країни

залежними від Фонду і створює в них ще більші борги, які все-таки доводиться виплачувати. Країна не може просто оголосити дефолт і відмовитись виплачувати борг перед МВФ, бо борг все-одно нікуди не дінеться, країні доведеться вести переговори з міжнародними кредиторами про реструктуризацію боргу і або списання частини боргу. Зрозуміло, що така ситуація буде мати негативний вплив на країну, її економіку, рівень життя населення і відношення населення до влади. Дана країна опиниться в ситуації, коли від неї відвернуться всі зовнішні партнери, можуть бути накладені санкції і країна опиниться в міжнародній ізоляції. Простіше кажучи, МВФ за допомогою своїх кредитних механізмів контролює становище країн-позичальників.

Останнім часом все частіше з різних джерел можна почути, як МВФ називають «кредитором останньої надії» [60]. Так склалось через те, що коли країна потрапляє в кризовий стан, кредитний рейтинг її погіршується, а це значить, що ймовірність повернення грошей кредитору падає. Це збільшує ризики кредиторів, що призводить або до відмови від надання грошей, або до банального зростання кредитної ставки. І тому в ситуації, коли всі інвестори, банки розвитку та міжнародні фінансові організації відвернулись від країна, єдиною її надією стає Міжнародний валютний фонд. І враховуючи даний факт, треба зауважити, що МВФ сьогодні є ніби «монополістом» в сфері міжнародних фінансових організацій особливо в періоди кризи і може чинити вплив на країн-позичальниць.

Натан Дженсен, доцент кафедри політології в Вашингтонському університеті в Сент-Луїсі, проводив дослідження про вплив, який чинить МВФ на міжнародні відносини. В своєму дослідженні він вказав, що країни, які підписали угоди з МВФ, залучають приблизно на 25 відсотків менше прямих іноземних інвестицій, ніж країни, які не підписали угоди з МВФ [39].

Не тільки Дженсен сумнівається в перевагах програм МВФ. Недавні дослідження дали змішані, а іноді і загадкові результати щодо впливу програм МВФ на платіжний баланс країни, сальдо рахунку поточних операцій і довгострокове економічне зростання [22]. Дослідження Дженсена – перше, в якому детально

розглядається вплив угод з МВФ на прямі іноземні інвестиції, ключовий показник того, як приватні інвестори сприймають економічну міць і стабільність країни.

Після врахування чинників, які зазвичай спонукають країни, що розвиваються звертатися за підтримкою до МВФ, дослідження Дженсена передбачає, що міжнародні ринки капіталу сприймають втручання МВФ як негативне явище, що викликає серйозні побоювання щодо обачності інвестування в нові заводи, офісні будівлі, курорти, готелі і інші підприємства, настільки важливі для економічного зростання і розвитку країни.

У дослідженні Вашингтонського університету під назвою «Криза, умови і капітал: вплив угод з Міжнародним валютним фондом на приплив прямих іноземних інвестицій» Дженсен передбачає, що негативний вплив МВФ на прямі іноземні інвестиції може бути зменшеним. Спроби МВФ стимулювати економічне зростання іноді розглядаються як неефективні, якщо не контрпродуктивні.

В своїй праці вчений досліджує чому ж країни підписують угоди з МВФ, навіть якщо вважають, що співпраця з ним не є ефективною. І деякі з теорій, висунутих Дженсеном, припускають, що країни можуть підписувати угоди з МВФ через умови жорсткої економії. Тоді політичні лідери могли б використовувати МВФ як цапа-відбувайла за непопулярну політику, таку як реструктуризація державних фінансів [39]. Хоча укладення угоди з МВФ може спричинити за собою серйозні довгострокові економічні витрати, країнам, що розвиваються може виявитися занадто складно відмовитися від короткострокової підтримки під час фінансової кризи. Незалежно від факторів, що впливають на їх рішення, дослідження Дженсена переконливо свідчить про те, що країни, що розвиваються платять серйозну ціну, коли користуються допомогою МВФ.

Отже, говорячи про вплив МВФ на міжнародні відносини, варто наголосити на тому, що діяльність МВФ, як і діяльність будь-якого іншого інституту, банку чи організації несе за собою як позитивні, так і негативні наслідки. Здійснюючи свою кредитно-фінансову діяльність, Фонд здійснює вплив на валютну політику, на відносини між країнами-членами, перерозподіляє ресурси між країнами-позичальницями і країнами-кредиторами. З іншого боку, МВФ звинувачують у

тому, що саме за допомогою Фонду США впливає на міжнародні відносини, що Фонд посилює нерівність в світі, збільшуючи розрив між бідними і багатими країнами, що МВФ, надаючи кредити, збільшує залежність країн-позичальниць від Фонду, і негативно впливає на країни шляхом запровадження неефективних і недієвих програм.

2.2. Роль МВФ в антикризовому управлінні в світі

Основна мета діяльності МВФ, як написано в статуті організації – забезпечення стабільності світової економічної системи, шляхом нагляду за нею, надання технічної допомоги країнам-членам і здійснення кредитно-фінансової діяльності. Дана мета включає в себе і запобігання кризам та подолання їх наслідків. Але найактуальнішим питанням сьогодні є ефективність діяльності Фонду в рамках саме антикризового управління і важливе місце займає питання, чи дійсно саме кредитні механізми МВФ допомагають країнам-членам подолати кризу, і чи взагалі допомагають.

З початку заснування МВФ питання доцільності його діяльності підіймалось багато разів і різними науковцями: одні вважають, що саме за допомогою Фонду деяким країнам вдалось вийти із затяжної кризи, а інші стверджують, що заслуги Фонду в цьому немає. Як позитивний приклад подолання кризи і участі в цьому МВФ, можна навести стабілізаційні кредити для Грузії, Молдови і Словаччини, які стали непоганою підмогою для цих країн в кризові роки.

Також, в 1981 році в ситуації кризи опинилася Польща з боргами в 23 млрд доларів США і дефіцитом поточного рахунку в 2,3 млрд доларів США. Тоді польський уряд звернувся до західних банків і держав з проханням про реструктуризацію зобов'язань. Втім, відсутність співпраці з МВФ кредитори розглядали як перешкоду: крім фінансової підтримки, присутність фонду свідчила про можливість економічних реформ. Польща почала переговори про вступ до МВФ в 1981 році, проте військова диктатура в країні перешкодила початку співпраці [64].

Першу фінансову допомогу польський уряд отримав вже значно пізніше – в березні 1991 року, що допомогло Польщі покращити економічну ситуацію в країні і збільшити темпи приросту ВВП (рис. 2.2.). Тоді сторони домовилися про транш майже в 750 млн доларів США, однак отримали з них близько 500 млн доларів США. З 1991 року МВФ також почав домовлятися про реструктуризацію грошових зобов'язань Польщі. За три роки фонд умовив кредиторів пробачити 51% боргу країни, що в той час стало світовим рекордом [61].

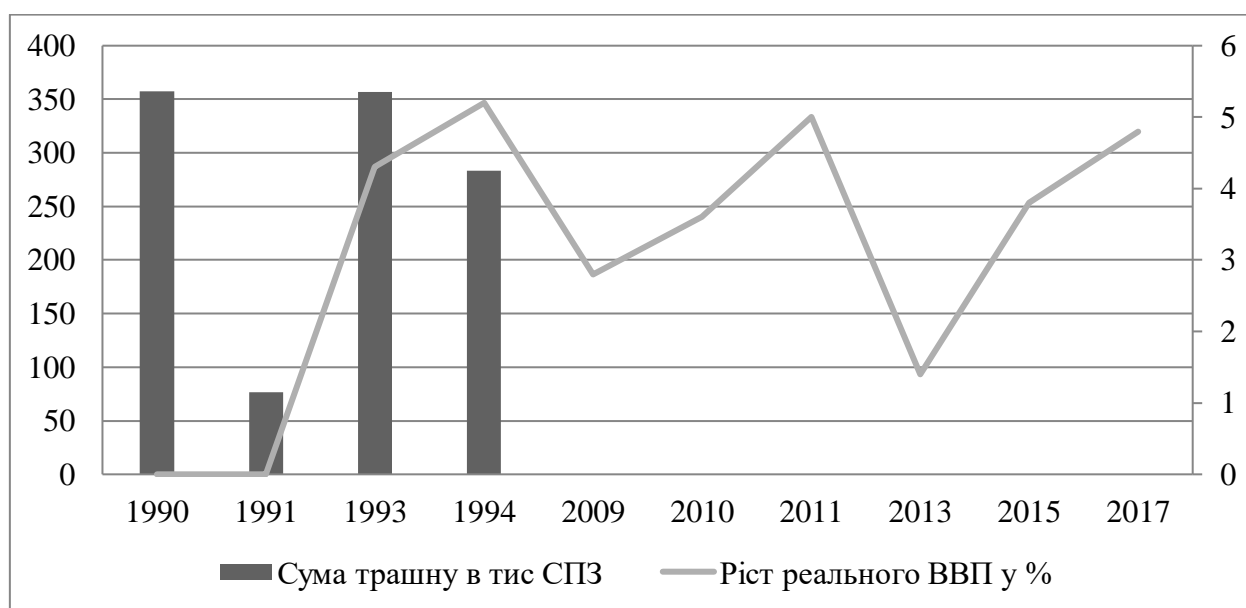

Рис. 2.2. Динаміка надання траншів МВФ Польщі і темпів приросту реального ВВП країни

Примітка. Побудовано автором за даними Офіційної сторінки Міжнародного валютного фонду та Світового банку

Польща успішно співпрацювала з фондом, виплатила йому всі кредити і з 2009 року продовжила з МВФ консультації вже без фінансової допомоги. У 2017 році польський уряд навіть відмовився від кредитної лінії Міжнародного валютного фонду на суму в 9,2 млрд доларів США [59].

Перед тим МВФ допоміг і Болгарії, яка перебувала в схожій економічній ситуації. Членом організації вона стала в серпні 1990 року. Перший рекорд МВФ поставили в 1994 році, коли кредитори пробачили 47% боргу Болгарії [64].

На відміну від Польщі, щоб провести всі зміни, Болгарії знадобилося більше часу. За два роки після реструктуризації боргу в 1994 році, країна знову опинилася в кризі: на цей раз проблеми виникли в банківському секторі. МВФ з 1997 року надав уряду ще кілька траншів і допоміг провести необхідні для економіки реформи.

Експерти також згадують позитивний досвід Південної Кореї і Туреччини. В процесі фінансової кризи в Азії втрата довіри до ринку підвела Південну Корею до небезпечної межі вичерпання її валютних резервів. Виконавча рада МВФ 4 грудня 1997 року затвердила надання фінансування Кореї на суму 15,5 мільярдів СПЗ, або приблизно 21 мільярд доларів США, терміном на три роки.

Умови надання фінансування включали в себе, в першу і головну чергу, відновлення довіри і стабілізацію фінансових ринків, і по-друге, закладення основ для відновлення стійкого зростання реальної економіки. Тому програма поєднувала макроекономічні заходи і широкі структурні реформи.

Програма структурних реформ спиралася на лібералізацію рахунку операцій з капіталом, реструктуризацію фінансового і корпоративного секторів, збільшення гнучкості ринку праці і підвищення якості звітних даних. Мета перетворень в Кореї полягала в швидкому відновленні стабільності фінансової системи за рахунок підтримки ліквідності, обмеженою в часі повної гарантії і закриття нежиттєздатних організацій. Зокрема, МВФ запропонував ввести високий банківський відсоток, зняти контроль за курсом долара і ліквідувати дефіцит бюджету, зрозуміло, що корейський уряд вносив свої корективи, але більша частина заходів була запропонована самим МВФ.

Всього за декілька років після проведення реформ, запропонованих МВФ в Кореї відбувся сильний підйом економіки, і саме ті заходи, які були прийняті по програмі Фонду, сприяли успішному відновленню зовнішньоекономічної стабільності, накопиченню резервів і початку реформ фінансового та корпоративного секторів (табл. 2.1). Корея припинила отримувати кошти від МВФ; вона також повернула частину грошей, отриманих за угодою «стенд-бай» на дев'ять місяців раніше терміну [58].

Окремі економічні показники Південної Кореї після Азіатської кризи

	1996	1997	1998	1999	2000
	зміна у відсотках				
Ріст реального ВВП	7,1	5,5	-6,7	10,7	8,0
Споживчі ціни	4,9	6,6	4	1,4	1,8
	в млрд дол США				
Зовнішній борг	164,4	158,1	148,7	136	129,6
	процент ВВП				
Зовнішній борг	31,6	33,2	46,9	33,4	26,8

Примітка. Складено автором за даними Світового банку

Ще одним прикладом, який доказує, що діяльність МВФ в кризовому управлінні є ефективною, це допомога Туреччині. Туреччина входить в число тих країн світу, які повністю покрили заборгованість перед Міжнародним валютним фондом та погасили свій борг перед МВФ в кризовий для світової економіки 2008 рік. І тепер Туреччина сама видає позики тим країнам, яким вони необхідні.

В цілому заходи, запропоновані МВФ, виявилися для турецької економіки корисними. На їх основі Анкара розробила державну антиінфляційну програму, з якою стартували турецькі економічні реформи декілька років тому. Дана програма складалася з трьох головних елементів. По-перше, уряд обмежував державні витрати. По-друге, він підтримував твердий курс ліри щодо твердих валют. По-третє – обіцяв провести структурні реформи в банківському секторі і в економіці.

Туреччина, до речі, на початку поводитися в нарощуванні зовнішнього боргу, як і Україна, - нарощувала шаленими темпами. Але вони ці кошти не витрачали на погашення макро-економічної ситуації, а хитрили і вкладали їх у промисловість: будували дороги, заводи [34]. Сьогодні ж Туреччина взагалі відмовляється від будь-яких кредитних механізмів МВФ і технічної допомоги, запевняючи, що зможе підтримувати економічне зростання самостійно. На рисунку 2.3. можна побачити, як транші МВФ в кризовий період впливали на ВВП Туреччини. На графіку чітко видно, що в роки, коли Туреччина отримувала транші від МВФ, її ВВП зростав, а коли підтримки з боку Фонду не було, то відповідно, падав.

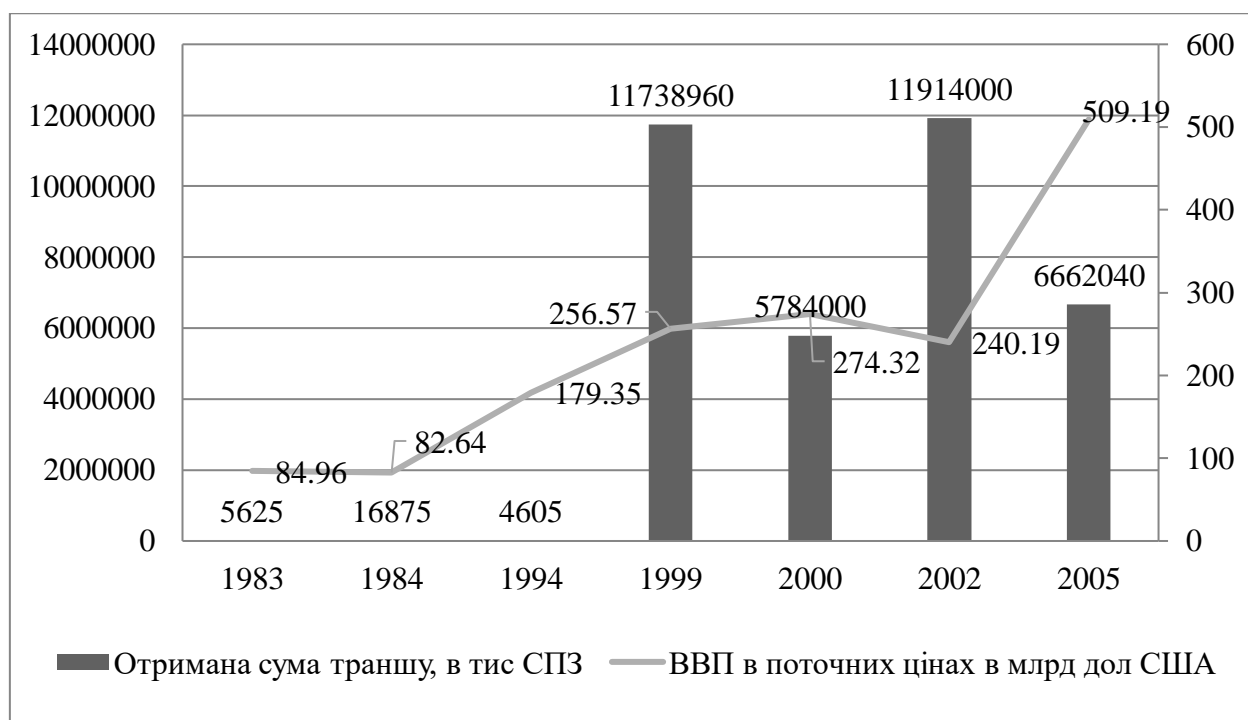

Рис. 2.3. Вплив траншів МВФ на ВВП Туреччини

Примітка. Побудовано автором за даними Офіційної сторінки Міжнародного валютного фонду та Світового банку

Також при розгляді ефективності Фонду в кризовому управлінні не можна не згадати Ірландію. Ірландію називали «кельтським тигром» за стрімке економічне зростання з початку 90-х. Однак в 2008 році все змінилось і ірландський фінансовий сектор дуже постраждав від світової кризи. Не зумівши подолати рецесію після 2008 року, ірландський уряд звернувся до МВФ за допомогою. МВФ дав їм 22,5 млрд доларів США.

Програма тривала чотири роки. Гроші пішли на скорочення зовнішнього боргу і на оздоровлення банківської системи – реструктуризацію ненадійних банків і рекапіталізацію життєздатних. Серед реформ, які також взяла на себе зобов'язання провести Ірландія, було наведення порядку із заставами по нерухомості. Були введені більш жорсткі і чіткі критерії визнання неплатоспроможності юридичних осіб і подальшого їх банкрутства. До кредитних портфелів банків посилювалися вимоги – по відсотку ризикових кредитів у загальному портфелі банку. Були урізані зарплати і пенсії в громадському секторі, але не сильно. Ввели податок на нерухомість і зробили фіскальні органи більш незалежними від центральної влади в

плані встановлення показників і ставок. Ірландці почали реформу освіти – з більшою орієнтацією на роботодавців. Запустили безліч освітніх програм з прогнозування попиту на ринку праці, по зміні професійної орієнтації [50]. У підсумку, Ірландії вдалось побороти кризу і встати на ноги. І вже в 2018-му році виплатити останню частину боргу перед МВФ.

Тепер перейдемо до країн, в яких Фонду не вдалось провести вдалі реформи, і які не покращили своє становище. Як негативний приклад співпраці з МВФ приводять Аргентину, яка, незважаючи на багаторазову допомогу від фонду, так і не може оговтатися від криз, які періодично накривають економіку країни. В загальному за історію співпраці Аргентини та МВФ, яка розпочалась 1958 року, сторони уклали 21 угоду по фінансуванню. Остання угода була підписана в 2018 році і її дія закінчується в 2021. Що стосується боргів, Аргентина є рекордсменом. У 2018 році позика Аргентини була найвищою за всю історію Фонду (табл. 2.2) [42]. Деякі аналітики звинувачують Фонд у відповідальності за дві останні великі кризи в Аргентині в 2001 і 2018 роках [67].

Таблиця 2.2

Останні позики Аргентини, надані Міжнародним валютним фондом

Механізм	Рік	Сума в тис СПЗ
Standby	2018	31,913,710
Standby	2003	4,171,000
Standby	2003	2,174,500
програма SRF	2001	5,874,950
Standby	2000	9,756,310

Джерело: Офіційна сторінка Міжнародного валютного фонду

На початку вісімдесятих, країна потерпіла кризу внаслідок війни і мала державний борг в 45 млрд доларів США, безробіття, падіння виробництва. В кінці 80-х років інфляція досягала 5000%. На початку 90-х Аргентину почав кредитувати МВФ. По суті, це була перша країна, яку МВФ намагався витягнути з кризи, яка загрожувала самому її існуванню. Загальна сума траншів тільки за ті роки склала понад 50 млрд доларів США [38].

У 2001 році МВФ відмовився видавати новий кредит. Країна пережила дефолт і важку економічну кризу в 2002 році, почала оговтуватися з 2005 року, але в 2014 році знову опинилася в ситуації технічного через потребу виплачувати старі борги. Тобто, можна сказати, що дана історія є невдалою спробою МВФ впоратись із кризою саме через його відмову видавати нову програму фінансування. Але для цього у Фонду були деякі причини. Перша причина – корупція. Безліч місцевих чиновників в період кредитування МВФ були замішані у відмиванні грошей і маніпуляціях на макроекономічному рівні. Іншими словами, певний відсоток позик МВФ, які мали йти на відновлення економіки, були розкрадені.

Друга причина – коригування федеративними провінціями Аргентини бюджетних програм і збільшення в них частки соціальних витрат, що не було нічим зумовлено і пояснено. Третя причина – величезний держборг, де лише близько третини становили борги МВФ. Загальна сума боргу становила 132 млрд доларів США [26] (деякі макроекономічні показники можна побачити на рис. 2.4.). І остання причина – високий відсоток тінізації економіки.

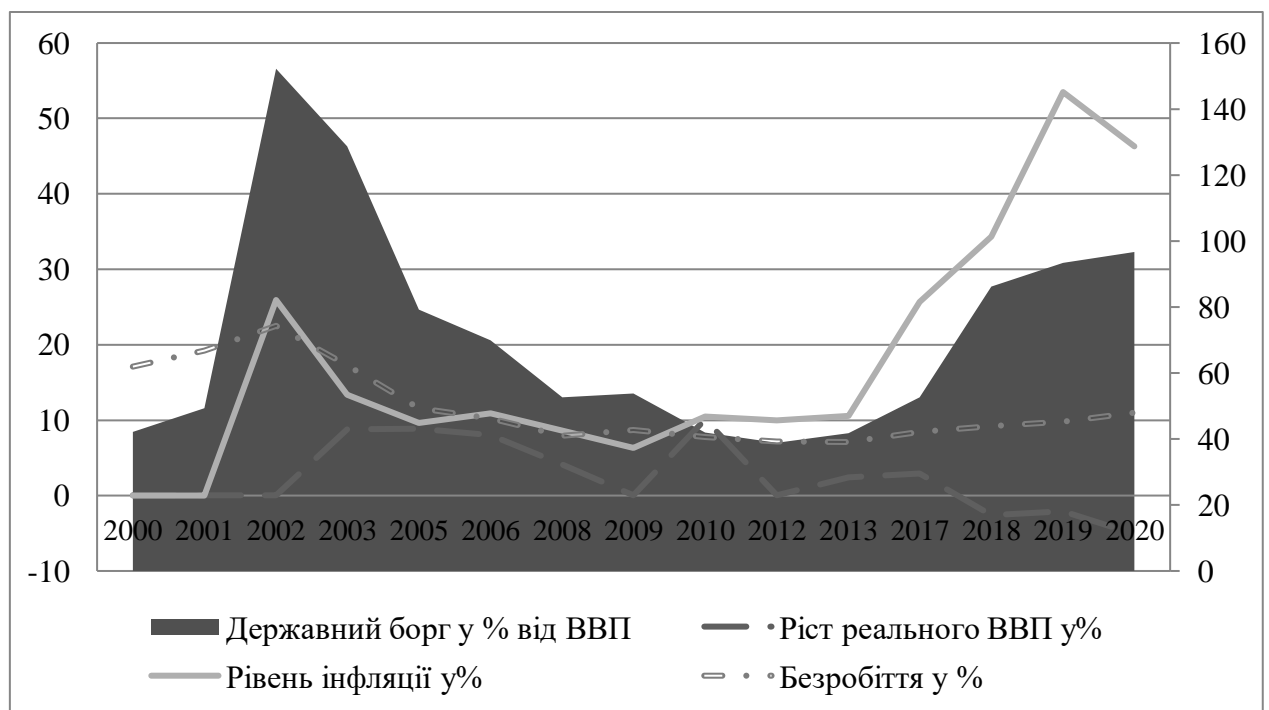

Рис. 2.4. Деякі основні макроекономічні показники економічного стану Аргентини

Примітка. Побудовано автором за даними Світового банку

Іншою країною, співпраця з якою виявилась невдалою, для Фонду стала Греція. З 2010 року до Греції направили протягом п'яти років 300 млрд євро – і Євросоюз, і МВФ, і Світовий банк. Але кризу в Греції подолати не вдалось. Спочатку в Греції панував такий собі «курортний соціалізм», з соціальними виплатами, бюрократією і багатим держсектором. І корупція там була на досить високому рівні, однією з рекордних в Європі. Гірше того, в Греції спочатку маніпулювали макроекономічними показниками, підганяючи їх під стандарти ЄС (3% дефіцит бюджету) для доступу до більш дешевих грошей.

Реальний держборг зростає з початку століття і реальна ситуація з'ясувалася тільки з кризою 2009 року. Дефіцит і держборг зростали, кредитний рейтинг падав. Головною дохідною галуззю Греції був туризм, який після рецесії 2008 року сильно послабився [71]. Серед методів жорсткої економії, запропонованих кредиторами, зокрема МВФ, були: заморозка зростання зарплат у бюджетному секторі і пенсій, збільшення ПДВ з 19 до 21%, збільшення акцизів на спиртне, пальне. ЄС виписав безліч вимог до обмежень зарплат в державному і муніципальному секторах. Наприклад – обмеження на 13-ту і 14-ту зарплати до максимуму в 500 євро, і скасування 13-ої і 14-ої зарплат для службовців, які отримують понад три тисячі євро на місяць. Також серед вимог було урізання на 8% надбавок до зарплат бюджетників, приватизація підприємств публічного сектора і їх кількісне зменшення з 6000 до 2000, зменшення числа муніципалітетів, тобто зниження бюрократичних витрат. Нарешті, почали знижувати рівень неоподатковуваних прибутковим податком доходів. На жаль, греки відмовились зменшити державні витрати, тому ситуація залишилась нестабільною і після введення даних реформ [83].

Отже, всупереч популярній думці в суспільстві про те, що Міжнародний валютний фонд не є ефективним, а його фінансування і фінансова політика роблять покращення лише в короткостроковій перспективі, він пропонує реальні і досить очевидні та логічні заходи по оздоровленню економіки, надаючи на це кошти. Існують приклади як досить ефективного втручання і допомоги МВФ країнам у кризових ситуаціях, так і певні невдалі випадки, але, в основному, в даних випадках

Фонд не є причиною поглиблення кризи, причиною є сама країна, яка не намагається розумно скористатись порадами Фонду і його фінансовою допомогою.

2.3. Тенденції стратегічних орієнтирів співпраці країн світу з Міжнародним валютним фондом

Як можна було побачити з інформації в попередніх розділах загальною тенденцією взаємодії країн світу з МВФ є зменшення попиту на кредити МВФ. Тобто країни, в яких економічна ситуація хоча б трохи стабілізувалась мають тенденцію до того, що відмовляються від кредитів МВФ і намагаються будувати свої відносини з Фондом лише на засадах отримання технічної допомоги. Країни не хочуть брати кредити, які збільшують їх зовнішній борг, не хочуть залежати від Фонду і виконувати умови, які не завжди відповідають вимогам ситуації. Дана тенденція підтверджується структурою витрат Фонду (рис. 2.5.).

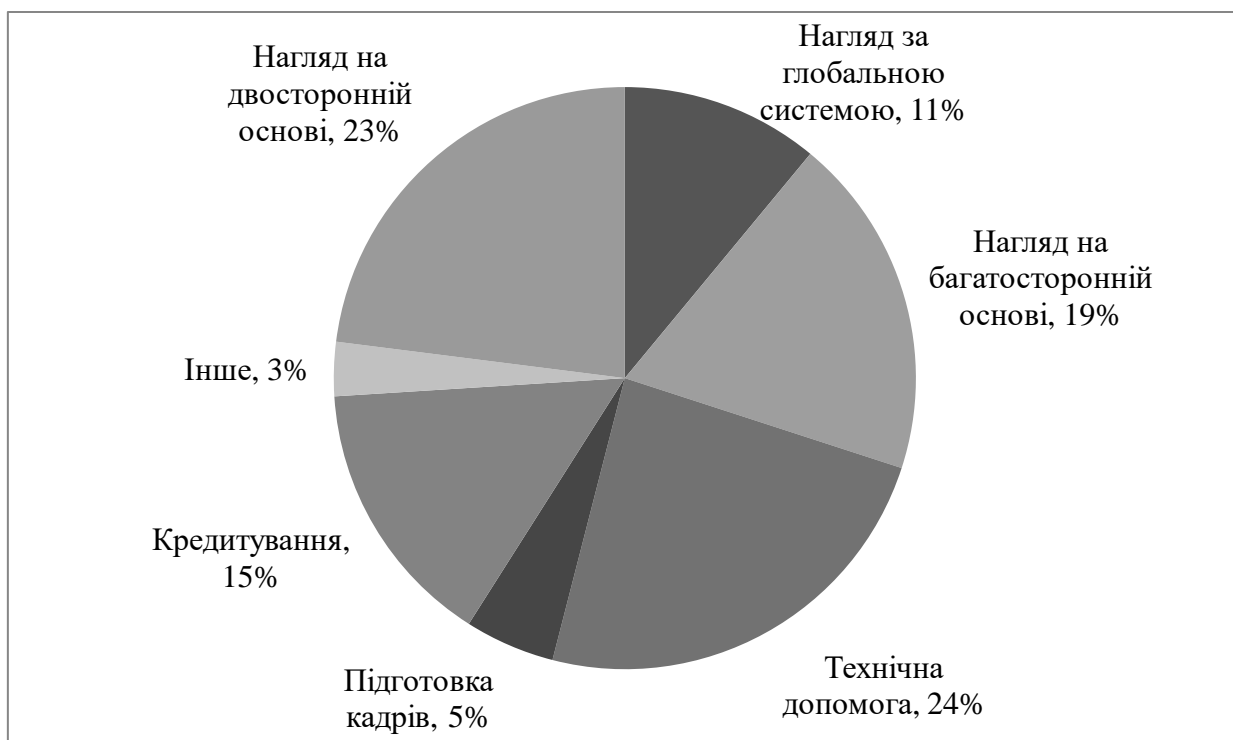

Рис. 2.5. Доля витрат на основні види діяльності МВФ за 2020 рік

Примітка. Побудовано автором на основі Річного звіту МВФ за 2020 рік

В розподілі витрат бюджету МВФ можна побачити що витрати на надання технічної допомоги і на підготовку кадрів займають майже третю частину всіх витрат, а витрати на надання кредитно-фінансових послуг займають лише 11% [32], що і вказує на тенденцію, описану вище. Навіть Україна в 2006-2008 роках планувала перейти від кредитно-фінансових відносин з МВФ до технічної співпраці [49]. Але зрозуміло, що в періоди кризи виконати даний план не вдалось, бо обмежитись лише технічною підтримкою в часи, коли економіка переживає рецесію, неможливо.

На рисунку 2.6. зображене порівняння структури витрат МВФ за останні за останні 5 років [27-32]. За даними, зображеними на рисунку, можна сказати, що дійсно прослідковується зменшення частки витрат, що йдуть на кредитування і збільшення частки витрат на здійснення інших функцій фонду (тобто нагляду і надання технічної допомоги). Цей факт також є підтвердженням даної тенденції.

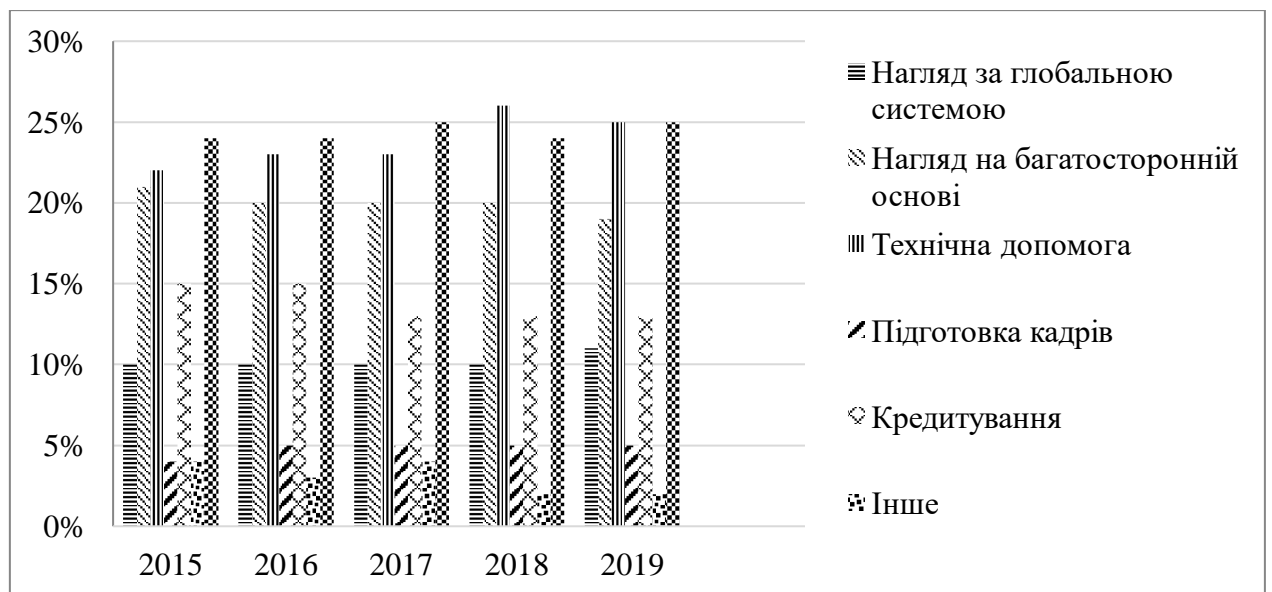

Рис. 2.6. Порівняння структури витрат МВФ за 2015-2019 роки

Примітка. Побудовано автором на основі Річних звітів МВФ за 2015-2019 роки

Загальна сума прямих витрат на діяльність з розвитку потенціалу (за виключенням загальної підтримки і накладних витрат на управління) стабілізувалася на рівні приблизно 305 млн доларів США в 2020 фінансовому році [32], в порівнянні з 306 млн доларів США в 2019 фінансовому році [31], і з 303 млн

доларів США в 2018 році [30] (рис. 2.7.). Також на рисунку можна побачити, що за останні 5 років простежується тенденція до збільшення витрат на розвиток потенціалу.

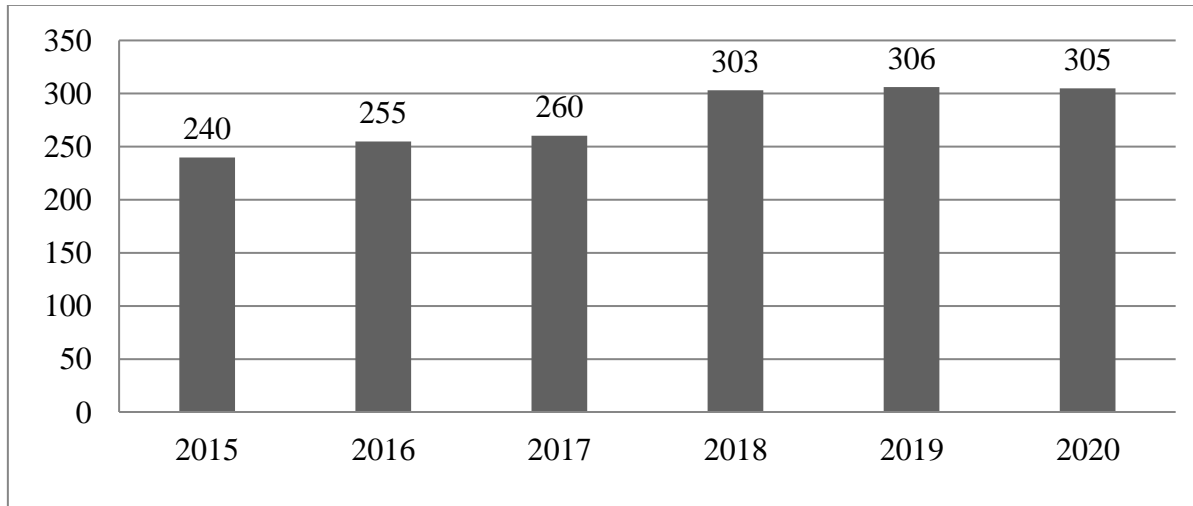

Рис. 2.7. Динаміка зміни витрат МВФ на діяльність у сфері розвитку потенціалу в млн дол США

Примітка. Побудовано автором на основі Річних звітів МВФ за 2015-2020 роки

Якщо розглядати типи ринків, в які прямує основна частина витрат МВФ на розвиток потенціалу, то велика частина як і раніше направлялася в країни з ринком, що формується і країни із середніми доходами (46 відсотків) і країни, що розвиваються з низькими доходами (48 відсотків) [32].

Беручи до уваги регіональний розподіл витрат, варто сказати, що на країни Африки на південь від Сахари припадала найбільша частка витрат на розвиток потенціалу, з огляду на велику кількість країн, що розвиваються з низькими доходами в цьому регіоні. Загальні витрати на розвиток потенціалу практично не змінилися, але витрати зросли в країнах Африки на південь від Сахари (5 відсотків) і Азіатсько-Тихоокеанського регіону (14 відсотків), що відобразило розширення двох регіональних центрів професійного і організаційного розвитку (Регіонального центру підготовки кадрів і технічної допомоги в Південній Азії і Регіонального центру професійного і організаційного розвитку Китаю і МВФ); витрати зменшилися в Європі (14 відсотків) і Західній півкулі (8 відсотків) [28-32] (рис. 2.8).

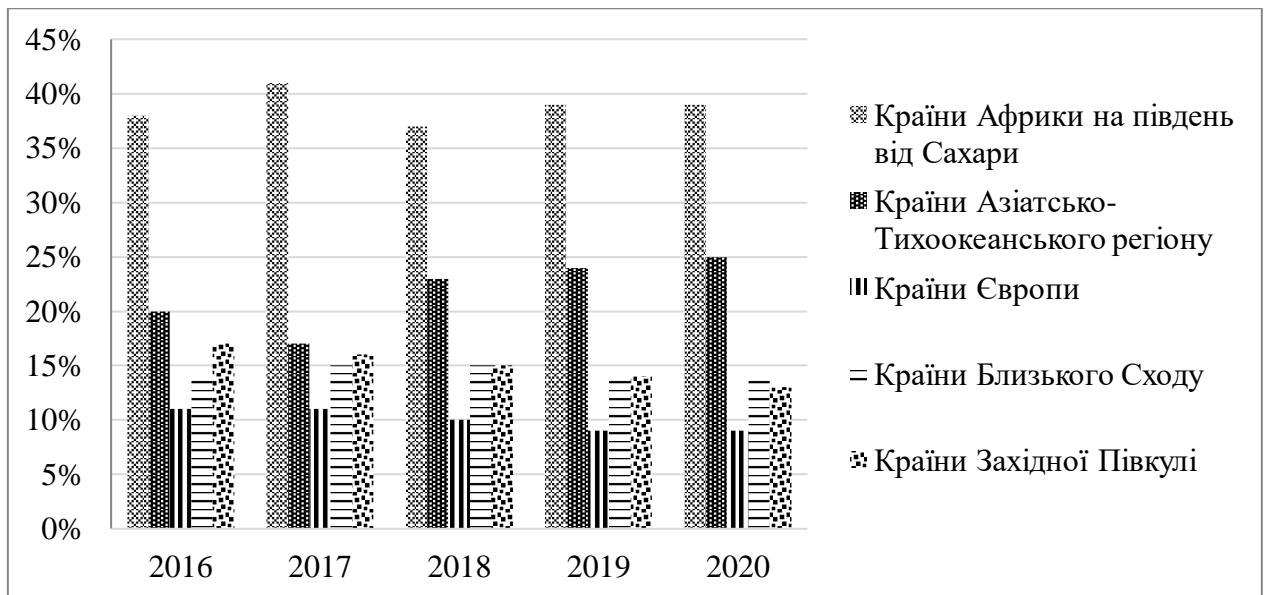

Рис. 2.8. Пряма допомога в розвитку потенціалу по регіонам

Примітка. Побудовано автором на основі Річних звітів МВФ за 2016-2020 роки

Що стосується структури наданої допомоги в області розвитку потенціалу за категоріями, то вона залишилася в цілому незмінною, але темпи зростання за категоріями були різними (рис. 2.9.).

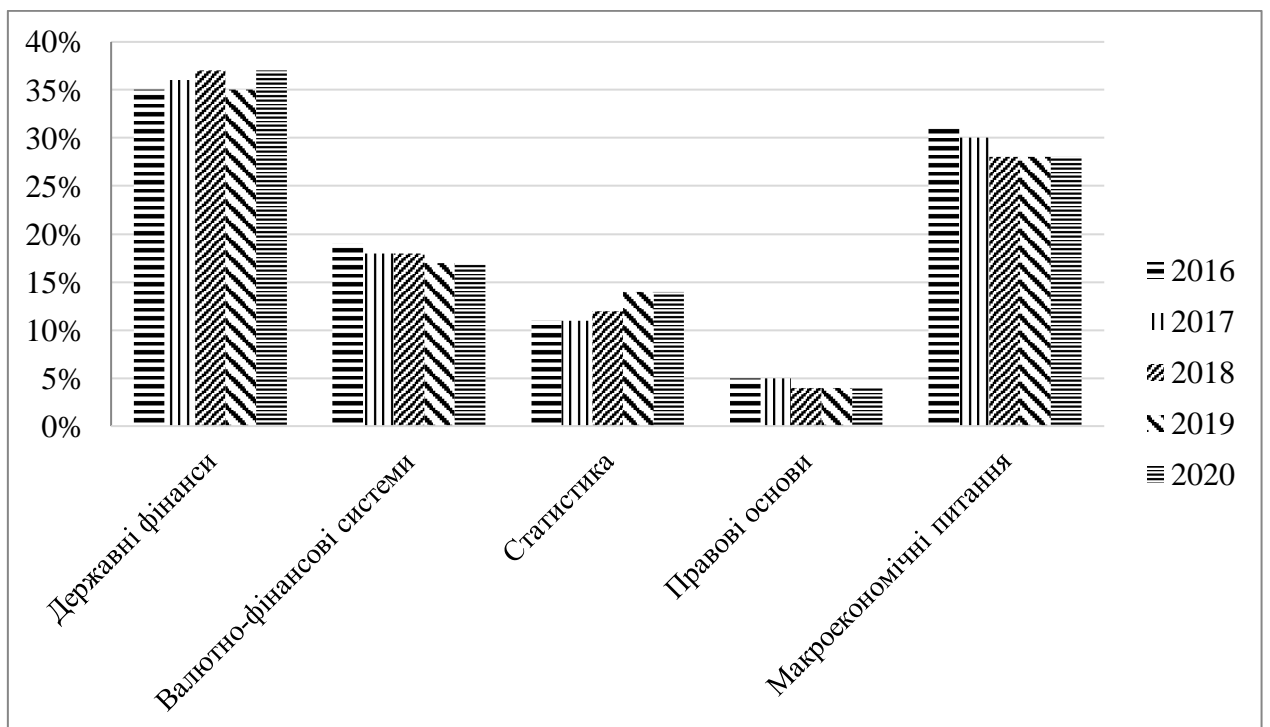

Рис. 2.9. Пряма допомога в області розвитку потенціалу по тематиці

Примітка. Побудовано автором на основі Річних звітів МВФ за 2016-2020 роки

На рисунку можна побачити, що допомога, надана в питаннях державних фінансів, збільшилась на 3%, а все інше залишось майже без змін. Найбільша частка допомоги виділялась на сприяння ефективному управлінню державними фінансами [28-32].

Також для підтвердження даної тенденції про зменшення кількості країн, які звертаються до Фонду по допомогу, можна розглянути кількість підписаних угод з 2016 року (рис. 2.10.) [28-32]. На графіку з 2017 року відслідковується невелика тенденція до зменшення кількості країн, які звернулись по допомогу до МВФ. Але криза, яка розпочалась в 2020 році нарушила дану тенденцію, яка могла б продовжуватись. Але взагалі, за даними Фонду, раніше до нього за допомогою звертались 40-60 країн щорічно.

Рис. 2.10. Динаміка зміни кількості країн, яким МВФ надав кредити і загальної суми наданих коштів

Примітка. Побудовано автором на основі Річних звітів МВФ за 2016-2020 роки

Якщо ж розглядати регіональні звернення до МВФ, то тут відслідковується тенденція, що найбільше звертаються до Фонду за фінансовою допомогою країни Африки та Азії, серед них: Ангола, Бенін, Бурунді, Камерун, Чад, Ефіопія, Туїнс, Бангладеш, Монголія, Непал, Ємен, Узбекистан [32].

Також в рамках даного пункту можна розглянути тенденції стратегічних орієнтирів співпраці деяких окремих країн світу з Міжнародним валютним фондом. Для прикладу візьмемо Аргентину, історія співпраці з Фондом якої вже була розглянута раніше в даній роботі. Аргентина є одним із найбільших боржників МВФ і є однією із невдалих спроб Фонду боротьби з кризою, тому подальший розвиток її взаємовідносин з даною організацією є цікавим питанням для розгляду в рамках даної теми.

В 2019 році до влади в Аргентині прийшов новий президент і можна сказати, що політичний курс країни змінився. Зрозуміло, що разом з цим змінилось і ставлення до МВФ. Нова влада стверджувала, що кредити МВФ були видані Аргентині з порушенням правил самої організації, так як кошти були отримані в період триваючого відпливу капіталу [68] Таку реакцію викликала заява МВФ про те, що списання боргу суперечить статуту фонду. Раніше влада говорила про необхідність реструктуризації аргентинського боргу, і ці слова змусили міжнародне співтовариство засумніватися в твердості цих намірів.

В ході експертної місії в Аргентину в лютому 2020 р МВФ визнав, що рівень заборгованості країни неприйнятний, і необхідна глибока разова реструктуризація боргу. При цьому, згідно з правилами фонду, для реструктуризації заборгованості за зобов'язаннями самого МВФ необхідне узгодження нового кредиту [8]. Таке рішення може негативно позначитися на політичному іміджі нового президента, враховуючи, що до влади він прийшов багато в чому на хвилі невдоволення стосунками Аргентини з МВФ. Але розірвання зобов'язань всупереч правилам негативно вплине на становище країни на світових фінансових ринках і знову позбавить країну доступу до джерел фінансування. Тобто на даний час перед Аргентиною стоїть питання – чи продовжувати співпрацю з МВФ і погоджуватись на нову програму і отримати можливість ще раз поспівпрацювати, але а даному випадку нова влада може втратити довіру населення країни, або ж розірвати стосунки з МВФ, не погоджуватись на нову програму фінансування і втратити позиції на світовому ринку і довіру інвесторів та міжнародних кредиторів.

Ще одним прикладом є перспективи розвитку подальшої співпраці Еквадору з МВФ. В Еквадорі склалася інша ситуація, ніж в Аргентині. Узгоджено низку реформ, які країні необхідно реалізувати в найближчому майбутньому, щоб і надалі мати доступ до коштів МВФ. Серед них – прийняття поправок до закону про державні фінанси і оптимізація реєстру одержувачів соціальних виплат. Наразі влада не сумнівається щодо продовження співпраці з Фондом. У той же час в країні є і опозиція, яка вважає, що угода з МВФ – це інструмент впливу США і що цифри, які відображали економічну ситуацію в країні (зокрема, рівень заборгованості), були спотворені для обґрунтування необхідності отримання кредиту МВФ [66].

Участь МВФ в розробці комплексу реформ, проведених в латиноамериканських країнах в 1990-і роки, і зв'язок цих реформ з кризами, що потрясли економіки регіону на рубежі тисячоліть і зробили негативний вплив на рівень життя населення, зумовили негативне сприйняття МВФ латиноамериканським суспільством, в тому числі в Аргентині та Еквадорі. Однак в період перебування при владі соціально орієнтованих сил структурні проблеми аргентинської і еквадорської економік не були вирішені, а деякі з них посилювалися.

На цьому тлі у нових лідерів з'явилася ідея спробувати колись «забраковані» пропозиції і звернутися в МВФ для отримання фінансової підтримки. Але в свідомості народу міцно закріпилася негативна репутація фонду, тому непопулярні заходи, що вживаються в рамках економічних програм за підтримки МВФ, викликають бурхливу реакцію в суспільстві [8]. Ця реакція, що реалізувалася в Аргентині в підсумках виборів, а в Еквадорі – в запеклих вуличних протестах, перешкоджає повноцінній реалізації реформ, оскільки уряди змушені йти на поступки і підлаштовувати нові стратегії під запити суспільства. У цьому контексті половинчастість перетворень, спочатку зафіксованих в програмах, на виконання яких МВФ надавав кредити, не дає можливості на нинішньому етапі дати їм об'єктивну оцінку. Крім згаданих чинників на економічний розвиток країн вплинула пандемія коронавірусу, в зв'язку з якою показники всіх держав світу помітно погіршилися.

Однак слід підкреслити, що, незважаючи на деклароване виправлення «помилки минулого», по суті заходи, пропонувані в рамках програм МВФ, залишилися колишніми. Часто вони носять чисто технічний характер і однакові для різних держав; ці заходи висуваються без урахування країнових особливостей. Хоча багато проблем залишилися колишніми, керівництво країн Латинської Америки в пошуках нової парадигми соціально-економічного розвитку регіону очікує від МВФ зміни підходу і «свіжих» пропозицій щодо виходу з кризових ситуацій.

Отже, можна виділити деякі загальні тенденції, які спостерігаються останнім часом при взаємодії країн світу з МВФ. Перш за все, країни намагаються зменшити свою потребу у фінансуванні Фондом і зосередити співпрацю з організацією лише на засадах технічної допомоги і нагляду. По-друге, можна також відслідкувати тенденцію до збільшення витрат Фонду на надання технічної допомоги країнам. Третя тенденція – переважання країн Африки та Азії у зверненнях по допомогу до МВФ. Також можна побачити, що саме на ці країни Фонд найбільше виділяє ресурсів на технічну допомогу. І, розглянувши декілька країн Латинської Америки та їх тенденції співпраці з Фондом, можна сказати, що ці країни, які опинились в кризових ситуаціях, не мають іншого виходу, окрім як співпрацювати з Фондом і виконувати його умови, що можливо і допоможе вивести їх з кризи.

Висновки до розділу 2

Отже, МВФ є дуже впливовою організацією, яка здійснюючи свою діяльність, може змінювати валютну політику, відносини між країнами-членами, може здійснювати перерозподіл ресурсів між країнами, і чинити також негативний вплив, який може проявитись у поглибленні нерівності між країнами, збільшувати залежність позичальників, і посилювати та поглиблювати кризу шляхом запровадження неефективним та недієвих програм.

До речі, ефективність МВФ у кризовому управлінні також розглядалась в рамках цього розділу. Варто відмітити, що за вже досить тривалу історію існування Фонду, в нього є як позитивні, так і негативні результати діяльності. Серед

позитивних прикладів – Туреччина, Південна Корея, Польща. Фінансова допомога та рекомендаційні програми МВФ вивели дані країни з кризи та налаштували їх на економічне зростання. Проте, Греції та Аргентині не вдалось врятувати економіку за допомогою рекомендацій та кредитів Фонду. Але багато експертів вказують на те, що вини МВФ в цьому немає – уряди країн не хотіли дотримуватись умов програми.

В даному розділі також були проаналізовані деякі загальні тенденції співпраці країн світу з МВФ. В даний час велика увага приділяється наданню технічної допомоги країнам-членам. Багато країн починають відмовлятися від кредитно-фінансових відносин з Фондом, переходячи на відносини, в яких переважатиме отримання технічної допомоги від МВФ та проведення консультацій. Проте, зрозуміло, що це стосується не всіх країн, бо є країни, для яких МВФ є останньою надією на стабілізацію економічної ситуації, та співпраця з ним є для них стратегічно важливою для виходу із затяжної кризи, серед таких країн – Еквадор, Аргентина та багато країн Африканського та Азіатського регіону.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО ФОНДУ В СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1. Перспективи подальшої регулівної діяльності МВФ на світовій арені

Світ змінюється швидкими темпами, особливо зараз, в період глобалізації, коли всі країни пов'язані між собою і будь-яке невелике потрясіння, що сталось десь в Україні може, як «ефект метелика» обернутись світовою кризою, або вірус, який був діагностований в Китаї може призвести до мільйонів людських жертв і глобального економічного шоку. Зрозуміло, що Міжнародний валютний фонд має пристосовуватись до всіх світових змін і відповідно, розширювати коло своїх функцій для того, щоб змогти вчасно відповідати вимогам сучасності. І, якщо розглядати перспективи подальшої регулівної діяльності Фонду, в першу чергу, треба вказати сприяння стабілізації світової економіки, відновлення економік країн-членів і надання фінансової допомоги на боротьбу з наслідками COVID-19. Це є першочерговим завданням Фонду на даний час. Тобто першочерговим завданням на найближчий час для МВФ є розширення спроможності Фонду запобігати та пом'якшувати фінансову нестабільність та задовольняти потреби країн-членів.

Якщо ж розглядати ті теми і проблеми, які будуть важливими для Фонду та його членів у середньо- та довгостроковій перспективі, і в напрямку яких потрібно працювати Фонду, то тут Фонд сам виділяє декілька аспектів – Fintech, зміна клімату та проблема корупції [73]. Багато в чому ці питання є принципово різними, одне стосується складної кліматичної системи Землі та її взаємодії з економікою, а інше стосується технічних нововведень, що формують структуру фінансової системи, а ще одне стосується глобальної проблеми корупції, яка є в смайже всіх країнах. Але вони мають деяку подібність – фундаментальна необхідність тісної співпраці всесвітньої спільноти.

Фінансові технології, або «Fintech» (технології, що застосовуються в фінансових службах, або використовуються для того, щоб допомогти компаніям керувати фінансовими аспектами свого бізнесу, включаючи нові програми та додатки, процеси та бізнес-моделі) [65], швидко прогресують і вже істотно змінили спосіб здійснення багатьма людьми та компаніями платежів, позики грошей, управління своїми заощадженнями та інвестиціями, страхування своїх ризиків та отримання фінансової консультації. Fintech базується на засадах мобільного зв'язку, особливо на смартфонах, криптографії, а також на взаємопов'язаному зростанні великих даних та науки про дані, включаючи штучний інтелект.

Окрім зменшення витрат на фінансові послуги, Fintech обіцяє фінансову інклюзію (процес просування доступного, вчасного та повноцінного доступу до широкого спектру фінансових продуктів і послуг). Це вже відбувається і в країнах з низьким рівнем доходу, де мобільні телефони купують платіжні та кредитні послуги, що суттєво впливає на економічні можливості. Наприклад, у Кенії близько 90 відсотків населення старше 14 років платить за допомогою M-Pesa (компанія, що постачає платіжні послуги для користувачів мобільного оператора) [80].

Тож є вагомими причинами для МВФ продумувати програми підтримки впровадження Fintech. Але потрібно усвідомлювати, що нові технології також можуть призвести до дуже швидких змін. Одним із сценаріїв є те, що компанії «Big Tech» виходять на ринки платежів та кредитування та швидко стають основними гравцями у фінансових послугах, враховуючи їх велику базу користувачів. Інший сценарій полягає в тому, що деякі банки швидше пристосовуються до Fintech, ніж інші, що з часом призводить до зменшення кількості гравців на ринку, збільшення конкуренції, монополізації ринку, і високих вхідних лімітів на ринок, що не дасть змоги дрібним та новим компаніям виходити на ринки.

Зміни є частиною процесу отримання переваг від Fintech. Але дуже швидкі та глибокі зміни у фінансових системах можуть спричинити ризики стабільності. Якщо згадати фінансову лібералізацію 1980-х років, коли перехід від контролю за кредитом та іншого регулювання до опори на ринкові сили призвів до послаблення кредитних стандартів, зростання цін на активи, особливо в комерційній нерухомості,

що завершилося серйозними банківськими кризами, в тому числі в північних країнах.

Тому країни у всьому світі стикаються із спільною проблемою пошуку збалансованої системи, яка сприяє фінансовим інноваціям, зберігаючи стабільність. На сьогоднішній день Північно-Балтійському регіону відомо, що фінансова цілісність також має важливе значення для надійної та стабільної фінансової системи, тому рамки для Fintech також повинні вирішувати питання відмивання грошей та інших загроз цілісності разом із захистом споживачів [73].

МВФ – це установа, на яку покладено повноваження щодо економічної та фінансової стабільності, в тому числі шляхом підтримки інклюзивного зростання, тому МВФ повинен знайти шляхи підтримки країн у розробці таких рамок. МВФ потрібно допомагати країнам, надаючи інформацію про нові розробки Fintech, а також про практики, які можуть допомогти країнам користуватися перевагами Fintech та управляти ризиками стабільності та цілісності.

У жовтні 2018 року Фонд запустив «Порядок денний на Балі Фінтех» (The Bali Fintech Agenda). Даний документ – це набір з 12 політичних елементів, спрямованих на те, щоб допомогти країнам-членам скористатися перевагами та можливостями швидкого прогресу у фінансових технологіях, які трансформують надання банківських послуг, водночас керуючи можливими ризиками.

Порядок денний пропонує структуру питань високого рівня, які країни повинні враховувати під час власних внутрішньополітичних обговорень, і має на меті направити співробітників двох установ у їх власній роботі та діалозі з національними органами влади. 12 елементів були перероблені з власного досвіду членів і охоплюють теми, що стосуються в цілому можливостей fintech; забезпечення стійкості фінансового сектору; вирішення ризиків; та сприяння міжнародному співробітництву. Дані питання пов'язуються такими темами і проблемами:

- створення сприятливого середовища для інноваційних технологій;
- забезпечення адекватної політики фінансового сектору;
- мінімізація ризиків та забезпечення стійкості;

– заохочення міжнародної співпраці [40].

Ще одна тема, яка заслуговує на повну увагу МВФ, враховуючи її потенціал вплинути на весь світ у наступні роки – зміна клімату. Процес зміни клімату повинен мати значний економічний вплив на багато країн, причому велика кількість країн з низьким рівнем доходу особливо піддаються ризику.

Зміна клімату має значення для МВФ, оскільки це може мати глибокі наслідки для економічної та фінансової стабільності, які Фонд зобов'язаний захищати відповідно до Статуту МВФ. Світ повинен буде навчитися жити зі зміною клімату в середньостроковій та довгостроковій перспективі, і ця адаптація матиме макроекономічні та фінансові наслідки. Але спільними діями світ також може зробити більше для пом'якшення змін клімату.

МВФ приділяє підвищену увагу аналізу економічних наслідків зміни клімату і зазначає, що зміна клімату негативно позначиться на випуску продукції, продуктивності праці та стані бюджету країн. Офіційні особи МВФ повідомляють про те, що вивчення наслідків зміни клімату для світової економіки займає зараз важливе місце в роботі Фонду і що Фонд має намір брати участь в наданні консультативної допомоги країнам з питань, що стосуються можливих схем визначення цін на викиди вуглецю та інших податкових і бюджетних заходів, здатних зменшити глобальне потепління в довгостроковій перспективі.

Враховуючи досвід МВФ у галузі фіскальної політики, Фонд має унікальні можливості допомагати країнам формулювати свої кліматичні стратегії. Робота, яку Фонд проводить у зв'язку зі зміною клімату, включає оподаткування викидів вуглецю, пом'якшення наслідків та адаптацію до змін клімату; стійкість до стихійних лих та реформи енергетичного субсидування. Наприклад, нещодавній документ Виконавчого комітету розробляє для 135 країн інструмент для оцінки впливу викидів, фіскального та економічного добробуту на ціноутворення на вуглець та ряд інших інструментів пом'якшення наслідків, щоб допомогти політикам зрозуміти алгоритм наступних дій.

Фонд виявив, що оподаткування викидів вуглецю – це практичний спосіб встановити ціну на вуглець. Це збільшує доходи, що дозволяють зменшити податки

в інших сферах, і створює стимули для переходу до більш чистих видів енергії. У багатьох випадках податки на викиди вуглецю є прямим продовженням існуючих акцизів на моторне паливо, які добре зарекомендували себе в багатьох країнах і є одними з найпростіших податків для адміністрування. Країнам потрібно лише включити збір за вуглець до існуючої податкової схеми та застосовувати подібні збори до інших продуктів викопного палива.

Звичайно, деякі країни можуть віддавати перевагу іншим способам ціноутворення на вуглець, наприклад, за допомогою систем торгівлі викидами. Суть полягає в тому, щоб встановити, так чи інакше, ціну на викиди CO₂ і тим самим стимулювати всю економіку перейти до чистіших джерел енергії та заощадити на використанні електроенергії та палива [73].

Наступне важливе питання, яким цікавиться МВФ – проблема корупції. За рік у світі дають 1 трильйон доларів хабарів, а через корупцію світова економіка втрачає 2,6 трильйона доларів – це більше 5% світового ВВП. Корупція – серйозний злочин, який шкодить суспільному та економічному розвитку усіх суспільств. Жодна країна, або регіон не мають імунітету до цього, йдеться у зверненні ООН.

Представники Фонду описують боротьбу з корупцією як ключовий компонент для розблокування ресурсів, що сприятиме ключовим інвестиціям в розвиток. За оцінками МВФ, щороку глобально можна було б реалізувати близько 1 трлн. доларів США податкових надходжень, якби держави світу могли б стримувати корупцію. Це приголомшлива сума; майже вдвічі більше ніж потрібно для того, щоб допомогти 49 країнам з низьким рівнем доходу досягти цілей сталого розвитку максимум до 2030 року [80]. Якщо розглядати країни, в яких корупція розвинута найбільше, то в списку можна побачити Екваторіальну Гвінею, Україну та Малайзію – і це тільки декілька із величезного списку.

Наприклад, в 2019 році 25 автомобілів було продано з аукціону в Екваторіальній Гвінеї. У рамках розслідування відмивання грошей виявилось, що продавцем був віце-президент Екваторіальної Гвінеї (і син нинішнього президента) Теодоро Обіанг, який отримав близько 27 мільйонів доларів США. Це частка суми, яка вважається викраденою віце-президентом, а повна сума оцінюється в 110

мільйонів доларів [62]. Тим часом, за оцінками Світового банку, 76,8 відсотка жителів екваторіальної Гвінеї живуть за межею бідності.

Іншим цікавим прикладом є Україна. За версією Transparency International, Україна знаходиться на 120 місці зі 180 країн світу за рівнем корумпованості. Справа довкола випадку викрадення з бюджету України 7,5 трлн доларів США, командою колишнього президента Віктора Януковича, увійшла до низки 25 найбільш гучнихх корупційних справ за останні 25 років [49], в той час коли середньорічний дохід домогосподарств становить менше 1700 доларів.

Гроші, втрачені внаслідок корупції, як відомо, складно повернути, тому що їх велику частину можна заховати в податкових гаванях або зав'язати в судових процесах роками, як це відбувалось в Узбекистані. Корупція – це робочі місця, які не будуть створені, лікарні, які не будуть побудовані, підручники, які не будуть розповсюджуватися, і дороги, які не будуть прокладені.

Якщо МВФ хоче змінити життя людей по всьому світу, він повинен провести два аналізи, які змінять хід проблеми, пов'язаної з корупцією. По-перше, Фонд збирається проводити щорічну оцінку рівня корупції у всіх країнах та публікувати результати аналізу, де в доларовому вираженні зазначати масштаби даної проблеми. Хоча в минулому МВФ добре працював над корупцією, не існує регулярних оцінок корупції на рівні країн. Кількісна оцінка корупції сповістила б корумпованих лідерів про те, що світ спостерігає і потенційно могла б породити політичну волю до зміни системи.

По-друге, МВФ має на меті провести аналіз альтернативних витрат на викрадені активи. В даному аналізі мають вказуватись дані про те, наприклад, скільки можна було б побудувати лікарень, якби гроші не розкрали, скільки вчителів можна було взяти на роботу людей або придбати вакцини. Хоча Фонд не може диктувати, як суверенна країна витрачає свої гроші, цей подвійний аналіз надасть цінну інформацію громадянам та ЗМІ про масштаб проблеми і, можливо, спричинить поштовх для глибоких соціальних змін [73].

Також МВФ планує зробити декілька змін в своїй організаційній структурі. Перш за все, МВФ збирається запровадити реформи з урахуванням реалій 21

століття. Ключем до ефективності та легітимності МВФ буде: поглиблення значення голосу та здійснення реформи управління в МВФ. Тобто подолати проблему розриву між частками квот у МВФ та вагою голосів країн-членів у світовій економіці – і формулою квоти, яка пов'язує частки та голосування. Також МВФ хоче створити відкритий відбір керуючих директорів МВФ на основі заслуг. Багаторічна традиція керівництва МВФ європейцями застаріла і сприяє відсутності легітимності.

Також Фонд планує розширити та вдосконалити інструментарій для стабільності та зростання. Деякі ключові напрямки вдосконалення набору інструментів: попередній нагляд та поради щодо лібералізації рахунку капіталу та використання заходів управління потоком капіталу; посилення вивчення наслідків поширення передової економічної політики як факторів, що впливають на нестабільні потоки капіталу, та заохочувати розвинені економіки брати до уваги такі наслідки [85].

Додатково МВФ планує співпрацювати з іншими учасниками глобальної мережі фінансової безпеки, включаючи центральні банки з розвинутою економікою та регіональні фінансові механізми. Ці установи повинні тісно співпрацювати, забезпечуючи взаємодоповнюваність та різноманітність підходів до управління, нагляду, розробки програм та обумовленості в довгостроковій перспективі.

Таким чином, при тому, що основне завдання МВФ залишається незмінним майже з дати заснування організації, його коло функцій розширюється з кожним роком і доповнюється для того, щоб відповідати вимогам сучасності. На даному етапі для Фонду стратегічно важливим є відновлення стабільності світової економічної системи після кризи COVID-19, сприяння розповсюдженню технологій в фінансовому секторі по всіх своїх країнах-учасницях, особливо в тих, що розвиваються; підготовка країн-членів до можливих наслідків зміни клімату і розробка програм по запобіганню глобальним кліматичним проблемам; вирішення проблеми корупції в світі, а також реформування своєї організаційної структури відповідно до реалій 21 століття.

3.2. COVID-19 як новий виклик для Міжнародного валютного фонду

Пандемія COVID-19 спричинила кризу, якої не було до цього. Щоб впоратися з надзвичайною ситуацією в галузі охорони здоров'я, країнам довелося зупинити економічне життя під час «Великої ізоляції». Це призвело до найгіршої рецесії з часів Великої депресії. Криза перевернула життя людей безліччю способів. Крім трагічної загибелі мільйони людей втратили роботу, доходи і заощадження, і багато турбуються про те, як оплачувати оренду і рахунки. Масштаби і швидкість економічного колапсу були безпрецедентними.

Криза підірвала глобальну фінансову стабільність, і великі сегменти світової економіки завмерли. Щоб врятувати життя, уряди фінансували додаткові служби охорони здоров'я та служби екстреної допомоги. Там, де дозволяли умови і можливості в бюджеті, уряди також зупиняли вільне падіння глобального зростання за допомогою надзвичайної грошово-кредитної і бюджетної підтримки – в розмірі 11,5 трильйонів доларів США по всьому світу за станом на вересень 2020.

Ці виняткові часи вимагали настільки ж виняткових і швидких дій. Саме в цей час єдиним виходом для країн, які опинились в тяжкій економічній ситуації, було звернення по допомогу до Міжнародного валютного фонду. І МВФ швидко вжив заходів, щоб допомогти людям і країнам, в той час як величезна невизначеність затьмарила перспективи світової економіки, і світ продовжував боротися з невідомими наслідками пандемії. МВФ працював, щоб допомогти захистити людей, допомогти захистити економіку і допомогти країнам підготуватися до відновлення.

МВФ відреагував на кризу коронавірусу з безпрецедентною швидкістю та величиною фінансової допомоги країнам-членам, особливо для захисту найбільш вразливих груп та встановлення підґрунтя для всебічного та стійкого відновлення. Діяльність фонду з подолання наслідків кризи була зосереджена на наступних напрямках: перша програма – екстрене фінансування. МВФ відповідає на безпрецедентну кількість запитів на екстрене фінансування. Фонд тимчасово подвоїв доступ до своїх коштів екстреної допомоги – Механізму швидкого кредитування (RCF) і інструменту швидкого фінансування (RFI), що дозволило

йому задовольнити збільшений попит на фінансову допомогу з боку країн-учасниць під час кризи. Ці можливості дозволяють Фонду надавати екстрену допомогу без необхідності наявності повноцінної програми. Екстрене фінансування було схвалено Виконавчою радою МВФ в рекордні терміни і для рекордної кількості країн – 80 країн. З червня 2020 року МВФ також схвалював фінансову допомогу в рамках інших кредитних механізмів, в результаті чого загальна кількість країн досягла 85. Загальна фінансова допомога для 85 країн становить 79688,95 млн СПЗ, або ж 110188,38 млн доларів США [70]. В таблиці 3.1 можна побачити як МВФ надавав допомогу в рамках екстреного фінансування країнам Європи.

Таблиця 3.1

Фінансова допомога МВФ країнам Європи для подолання наслідків кризи
COVID-19

Країна	Механізм екстреного фінансування	Сума кредиту в СПЗ	Сума кредиту в доларах США	Дата затвердження програми
Албанія	Інструмент швидкого фінансування (RFI)	139.3 млн	190.5 млн	10 квітня 2020
Боснія і Герцеговина	Інструмент швидкого фінансування (RFI)	265.2 млн	361 млн	20 квітня 2020
Косово	Інструмент швидкого фінансування (RFI)	41.3 млн	56.5 млн	10 квітня 2020
Молдова	Механізм швидкого кредитування (RCF)	57.5 млн	78.4 млн	17 квітня 2020
	Інструмент швидкого фінансування (RFI)	115 млн	156.7 млн	
Монтенегро	Інструмент швидкого фінансування (RFI)	60.5 млн	83.7 млн	24 червня 2020
Македонія	Інструмент швидкого фінансування (RFI)	140.3 млн	191.83 млн	10 квітня 2020
Україна	Стенд-бай угода	3,600 млн	5,000 млн	9 червня 2020
Загальна сума затверджених кредитів		4,419.1 млн	6118,63 млн	

Джерело: Офіційна сторінка Міжнародного валютного фонду

Друга програма – гранти на полегшення боргового тягара. МВФ через Трастовий фонд зі для обмеження і подолання наслідків катастроф (CCRT) розширив послуги щодо полегшення боргового тягара на 29 своїх найбідніших і

найуразливіших країн-членів за їхніми зобов'язаннями перед МВФ, що дозволяє країнам відсрочити виплату боргових зобов'язань перед МВФ, і сплатити до середини жовтня 2021 року. Це полегшення боргового тягаря допомагає країнам-бенефіціарам направляти більше своїх дефіцитних фінансових ресурсів на життєво важливі заходи з надання невідкладної медичної допомоги, в той час як вони борються з наслідками пандемії COVID-19. Серед країн, що отримують грант на полегшення боргу: Афганістан, Чад, Гвінея, Мадагаскар, Непал, Руанда, Таджикистан та інші.

У CCRT є близько 500 млн доларів США на виплату допомоги. Донорами даних грантів виступають країни з найбільшими економіками світу – США, Китай, Японія, Великобританія. Також персонал МВФ працює з донорами над збільшенням коштів для подальшого полегшення боргового тягаря через цей траст, щоб термін списання боргів на основі грантів для найбільш уразливих членів міг бути продовжений до двох років (до квітня 2022 року).

Ще один крок МВФ до стабілізації економіки після кризи корона вірусу – заклики до полегшення двостороннього боргу. Директор-розпорядник МВФ і президент Світового банку визнали важкий тягар цієї кризи для країн з низьким рівнем доходів і 25 березня 2020 р закликали кредиторів призупинити стягнення виплат по обслуговуванню боргу з найбільш уразливих країн. G-20 відповіла на цей заклик 15 квітня 2020 року, погодившись припинити стягнення виплат по кредиту з найбільш уразливих країн до кінця 2020 року, пізніше дана ініціатива була продовжена до кінця 2021 року.

Наступний пункт – заклики до виділення нових спеціальних прав запозичення (СПЗ) в розмірі 650 мільярдів доларів. У квітні 2021 року Міжнародний валютно-фінансовий комітет (МВФК) закликав МВФ внести комплексну пропозицію по новому загальному розподілу СПЗ в розмірі 650 мільярдів доларів США, щоб допомогти задовольнити довгострокову глобальна потреба в поповненні резервів при одночасному підвищенні прозорості в звітності і використанні СПЗ [70].

Підвищення ліквідності – ще один спосіб допомогти країнам відновити економіку після кризи. МВФ схвалив створення лінії короткострокової ліквідності

(SLL) для подальшого зміцнення глобальної системи фінансової безпеки. Цей механізм є відновлюваною опорою для країн-членів з дуже сильною політикою і фундаментальними принципами, які потребують короткострокової помірної підтримки платіжного балансу.

Ще один крок – коригування існуючих механізмів кредитування. МВФ розширює існуючі програми кредитування для задоволення нових невідкладних потреб, пов'язаних з коронавірусом, тим самим дозволяючи направити існуючі ресурси на необхідні витрати на предмети медичного призначення та обладнання, а також на стримування спалаху.

Далі – консультації з питань політики. У міру того як МВФ стежить за розвитком економіки і впливом пандемії на глобальному, регіональному і рівні окремих країн, він рекомендує заходи політики, необхідні для подолання кризи, захисту найбільш вразливих економік і створення умов для відновлення економіки.

Також у відповідь на пандемію МВФ в режимі реального часу надає рекомендації з питань політики і нарощування потенціалу більш ніж 160 країнам для вирішення таких нагальних питань, як управління грошовими потоками, фінансовий нагляд, кібербезпека і економічне управління. Зокрема, Фонд працював з податковими адміністраціями та бюджетними управліннями багатьох країн, щоб допомогти їм відновити операції і посилити підтримку юридичних і фізичних осіб [70].

Додатково МВФ розробив та запустив Інтернет-курси, в яких йдеться про правильне управління боргом і надав доступ до них урядовим чиновникам та широкому загалу з розширеними термінами реєстрації та завершення. Крім того, МВФ запустив свій навчальний канал на YouTube, де пропонує короткі відеозаписи темами, які цікавлять глядачів [35].

Варто також зазначити, що МВФ має достатні ресурси із загальним кредитним потенціалом близько 1 трлн доларів США, що забезпечує його здатність відповідати потребам своїх членів. Швидкість реагування МВФ також заслуговує на увагу, бо в багатьох випадках Фонд надає фінансування протягом декількох тижнів після подання запиту на екстрену допомогу. Після того, як країна офіційно звернулася за

підтримкою, персонал оцінює кваліфікаційні вимоги, співпрацює з органами влади з підготовки листа про наміри та готує звіт про персонал для виконавчої ради МВФ.

Що стосується того, хто може звернутися за допомогою до МВФ, то треба зазначити, що будь-який член МВФ може звернутися за екстреною допомогою. Існує кілька вимог щодо підтримки в рамках Механізму швидкого кредитування (RCF) та Інструменту швидкого фінансування (RFI), включаючи те, що країна має термінові потреби покращити стан платіжного балансу, вона продовжує загальнодоцільну політику подолання кризи (включаючи гарантії, що забезпечують використання коштів МВФ за призначенням). Фонд також звертає увагу при наданні допомоги на всі операції з реструктуризації боргу та її перспективи на успіх, що підкреслює зацікавленість країни, яка потребує фінансування.

Для того, щоб гроші МВФ, які він надав на відновлення економіки не витрачались даремно, Фонд відслідковує виконання політичних зобов'язань, прийнятих країнами, які отримують екстрене кредитування, а також відслідковує на що і як витрачаються дані кошти шляхом здійснення нагляду за економікою країни і збирання статистичної інформації. По-перше, Фонд відстежує, чи переорієнтовують видатки країни на зусилля щодо пом'якшення кризи. А, по-друге, Фонд оцінює, які заходи з управління державними фінансами, боротьби з корупцією та протидії відмиванню грошей він може рекомендувати представникам країни-члена ввести для покращення загальної економічної ситуації та виходу із кризи.

Також в рамках нагляду МВФ може виставити такі вимоги: проведення та публікація в Інтернеті незалежного пост-аудиту витрат на пом'якшення наслідків кризи та публікація документації щодо закупівель витрат на пом'якшення кризи в Інтернеті, включаючи назви компанії, що уклали ці контракти, їх бенефіціарні власники та підтвердження доставки товарів і послуг, за якими укладено контракт.

По-третє, усі країни, які отримують надзвичайне фінансування, повинні взяти на себе зобов'язання провести «Оцінку гарантій» [70]. Ці оцінки забезпечують запевнення МВФ у тому, що система управління, звітування та контролю центрального банку є достатньою для управління ресурсами, включаючи виплати МВФ. Там, де є недоліки, співробітники МВФ дають обмежені в часі рекомендації

та пильно стежать за їх виконанням. З огляду на те, що надзвичайне фінансування надається як попередня виплата, такі оцінки будуть проводитись після виплати, але до затвердження будь-якого подальшого фінансування для країни-члена за більш традиційною багаторічною схемою фінансування.

Ще одним важливим кроком у напрямку подолання кризи COVID-19 стала пропозиція про запровадження додаткового механізму фінансування в рамках швидкого кредитування для покриття потреб у фінансуванні вакцини для більшості країн, що розвиваються до 2021-22 років. За даним механізмом МВФ передбачається близько 50 мільярдів доларів США. Цей механізм буде сприяти колективним діям по переговорах про збільшення виробництва, що є основною перешкодою на шляху до забезпечення охоплення вакцинами та усунення явного нерівності в поточному розподілі. Він залишиться в силі для майбутніх глобальних заходів у відповідь на пандемію.

Виробництво вакцини COVID-19 значно відстає від попиту, особливо в країнах, що розвиваються. Країни з низьким і середнім рівнем доходу (без урахування Китаю і Індії) – близько 3,6 мільярда людей – не матимуть повного доступу до вакцини до 2022 року, що призведе до трагічної загибелі людей, уповільнення відновлення світової економіки і поширення пандемії в усьому світі. МВФ може зіграти свою роль в усуненні цих наслідків шляхом термінової перебудови свого основного інструменту швидкого реагування, щоб він став ще більш ефективним, ніж він був у 2020 році.

МВФ пропонує програму «Багатостороння закупівля вакцин (MVP)» в рамках Інструменту швидкого фінансування МВФ (RFI) та його пільговий еквівалент, Механізм швидкого кредитування (RCF). Під цим вікном країни можуть отримувати до 25% квоти МВФ щороку, кумулятивно - 50% для попередньої закупки вакцин. Вікно MVP залишатиметься доступним для майбутніх потреб пандемії. Він буде доступний для всіх країн-членів, хоча очікується, що попит надходитиме переважно з країн із низьким та середнім доходом [76].

Отже, роль Міжнародного фонду під час пандемії і кризи COVID-19 була вагомою і його популярність зростає. МВФ продовжує виконувати свої основні

функції – нагляд, надання технічної допомоги, консультування та надання фінансової допомоги, але намагаючись підлаштуватися під виклики сучасності. Фонд адаптував свої механізми та умови надання позик під потреби тієї ситуації, в якій опинились зараз більшість країн. МВФ значно розширив свої фонди, збільшив кількість програм пільгового кредитування, запровадив гранти для країн, які опинились в найважчій ситуації, закликав світових лідерів до співпраці та полегшення боргових тягарів, запровадив онлайн-курси для стабілізації економічної ситуації та запропонував програму для підтримки фінансування процесу вакцинації – тобто робить все, що в його силах для реабілітації економік країн-членів і сприяння загальному економічному зростанню.

3.3. Наслідки співробітництва МВФ та України

Перед тим, як аналізувати, яким чином співробітництво України з МВФ впливає на економіку держави, слід спочатку переглянути історію їх співпраці. Саме масштаби та динаміка запозичень можуть вказати на те, до яких наслідків це призведе.

Відповідно до Закону України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій», який було прийнято 03 червня 1992 року, Україна стала членом МВФ [1]. За офіційними даними МВФ, Україна стала 167 його членом. Україна розпочала співпрацю з МВФ в 1994 році, коли отримала 763 мільйони доларів США, яка пішла на підтримку платіжного балансу країни.

З 1995 по 1998 рік діяла трирічна програма Stand by (SBA), за якою Україна отримували майже 2 мільярди доларів США на підтримку курсу гривні, погашення зовнішніх зобов'язань та фінансування дефіциту платіжного балансу. Майже 1,6 мільярда доларів США Київ отримав за період з 1998 по 2002 рік за програмою

розширеного фінансування. Ці кошти пішли на поповнення валютних резервів НБУ [52].

У 2002–2005 рр. Україна та МВФ співпрацювали на безкредитній основі в рамках програми «Попереджувальний режим очікування», згідно з якою МВФ зарезервував позичкові кошти на суму 550 млн. дол. США на випадок погіршення балансу України. Тобто, Україна теоретично при погіршенні ситуації з платіжним балансом або скороченні валютних резервів, могла скористатись даними коштами. Але з березня 2005 року Україна перестала виконувати умови програми економічних реформ, і МВФ перервав співпрацю [11].

З 2005 по 2008 рік Україна прагнула перейти на новий рівень співробітництва з МВФ. Він мав зосереджуватись вже не на кредитних відносинах, а на технічній допомозі, консультуванні і наданні рекомендацій щодо макроекономічної і валютної політики. Такі відносини мали виправдовувати тези Президента України Віктора Ющенка про майбутнє України без боргів.

Найбільші позики в історії співпраці з МВФ випали в 2008–2013 роках. Причиною цього стала криза на світових фінансових ринках і її вплив на економіку України. У 2008–2009 роках за новою програмою Stand By Україна отримала 10,6 млрд. доларів США. Перший транш – 4,5 млрд доларів США був негайно зарахований до золотовалютних резервів Національного банку. Решта два транші надходили безпосередньо до бюджету. У 2010-2013 роках в рамках наступної програми співпраці МВФ перерахував до бюджету України майже 3,4 млрд доларів США [52].

Ще 17 мільярдів доларів Київ очікував отримати від МВФ у 2014-2015 роках. Цю суму було зарезервовано в рамках нової позики Stand by. Однак у скарбницю надійшло лише 4,3 мільярда доларів, а 11 березня 2015 року МВФ замінив Stand by новою чотирирічною програмою на 17,5 мільярда доларів. Перший транш у розмірі 5 мільярдів доларів США був отриманий відразу після підписання Меморандуму, а на початку серпня Україна отримала ще 1,7 мільярда доларів. Ці гроші пішли на поповнення резервів Національного банку. Потім МВФ перерахував 1 млрд доларів США у вересні 2016 року та в квітні 2017 року.

В 2018 році Україна ініціювала започаткування нової спільної програми, обсягом 1,38 млрд доларів США. В 2019 році, коли в Україні проходили президентські та парламентські вибори, питання про співпрацю з МВФ обговорювалось на високому рівні, адже саме тоді держава потребувала підтримки.

Після того, як відбулись зміни в українському уряді в кінці серпня 2019 року українська сторона ініціювала переговори з Міжнародним валютним фондом щодо нової програми підтримки впровадження реформ. Після обговорення параметрів нової програми 7 грудня 2019 року Україна та МВФ домовились на технічному рівні про нову трирічну програму на загальну суму 5,5 млрд. доларів США [57].

У травні 2020 року, в умовах невизначеності через епідемію коронавірусу, підхід до розподілу короткострокової допомоги країнам-членам змінився. Після тривалих переговорів та здійснення низки попередніх заходів з МВФ було досягнуто домовленості про запуск нової програми для України на загальну суму 5 млрд. доларів США. Програма «Stand-by 2020» зосереджена на ключовому завданні – підтримати макроекономічну та фінансову стабільність та охоплює, серед іншого: фіскальну політику, грошово-кредитну політику, політику фінансового сектору, енергетичну політику та антикорупційну політику [52].

11 червня 2020 року Україна отримала перший транш програми у розмірі 2,1 млрд доларів. США, який був направлений до державного бюджету України [63]. Перший транш МВФ значною мірою допоміг Україні впоратися із першим ударом коронакризи для економіки та наповнити спеціальний коронавірусний фонд. Відновлення співпраці з МВФ реанімувало надходження фінансової допомоги і від інших кредиторів. До кінця 2020 року, у вересні та грудні, Україна мала отримати ще два транші по 700 млн дол США, але МВФ відклав надання траншів через невиконання Україною умов. Посилення управління Національним банком, зміни до банківського законодавства, рекордний дефіцит бюджету – саме дані пункти не влаштували МВФ.

Загалом Україна отримала 23 910,76 млрд СПЗ (що еквівалентно 35 млрд. доларів США) від МВФ [52]. Наглядно історію позик України з 2008 року можна побачити на рисунку 3.1.

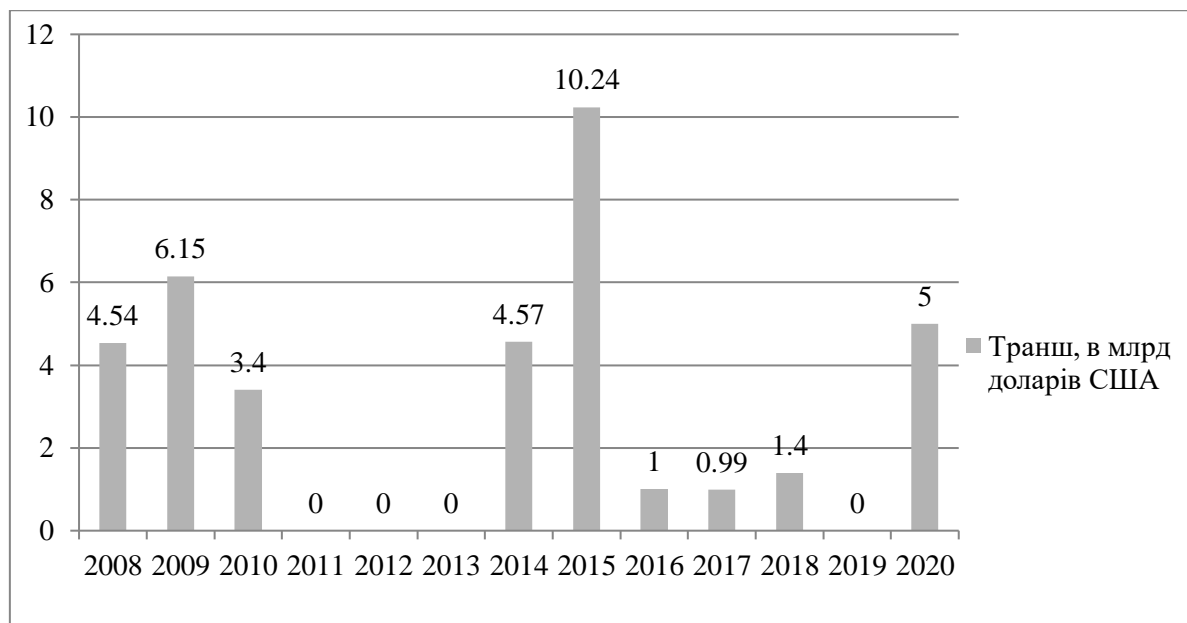

Рис. 3.1. Динаміка надання траншів МВФ Україні

Примітка. Побудовано автором за даними Офіційної сторінки Міжнародного валютного фонду

За всю історію відносин з МВФ жодна кредитна програма не закінчилася повним виконанням Україною своїх зобов'язань та повною виплатою всієї суми, передбаченої програмою. В результаті Україна отримала менше половини узгоджених сум. Так само були перервані програми співпраці між Україною та МВФ у 2008, 2011 та 2015 роках [11].

Переходячи до наслідків співпраці з МВФ, в першу чергу, треба сказати, що найбільш позитивним наслідком для України є те, що держава отримує кредити на дуже вигідних умовах – з низькою або взагалі відсутньою процентною ставкою. Середня процентна ставка по кредитах для України становить близько 2,5%, а по льотним кредитним механізмам – 0 [15].

По-друге, Україна, співпрацюючи з МВФ, зменшує борговий тягар, оскільки МВФ змушує скорочувати державні видатки, таким чином, зменшуючи дефіцит бюджету (рис. 3.2.) На графіку можна побачити, що в ті роки, коли Україна зверталась за позиками до МВФ дефіцит бюджету ставав меншим, наприклад коли Україна не підписувала програм співпраці в 2011-2013, можна побачити, що дефіцит бюджету зростав з 2011 по 2014, а в 2014 почав спадати і саме тоді Україна відновила співпрацю з Фондом.

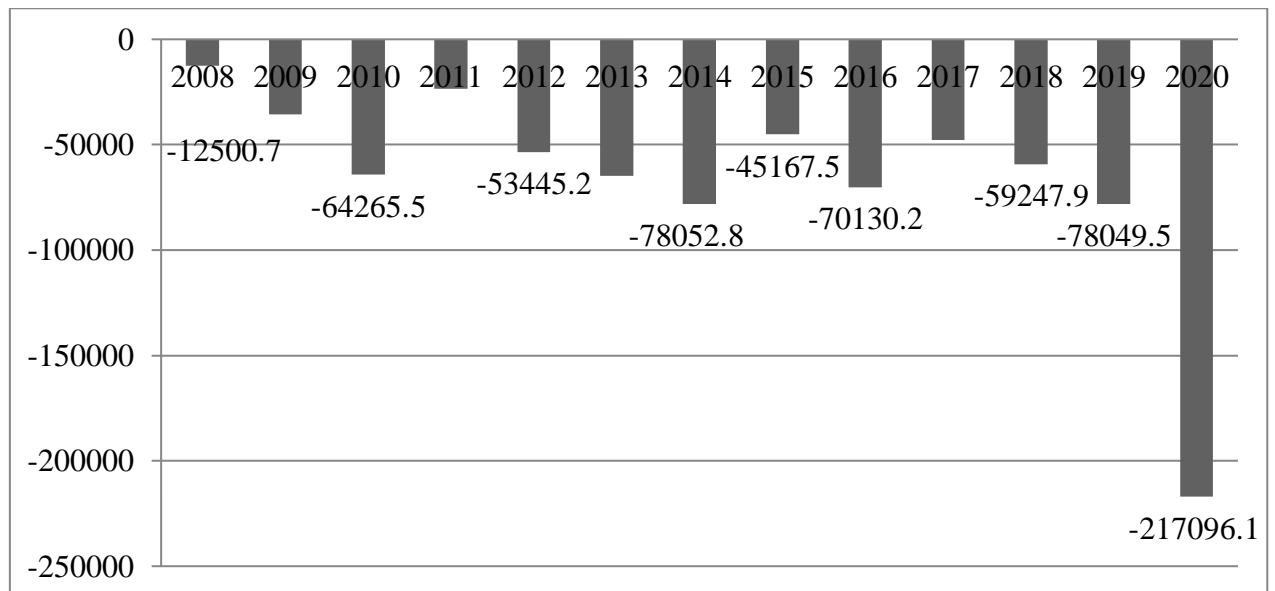

Рис. 3.2. Дефіцит бюджету України в млн грн.

Примітка. Побудовано автором за даними Міністерства фінансів України

Наступний наслідок – збільшення золотовалютних резервів України. Даний фактор позитивно впливає на економіку, бо золотовалютні резерви допомагають стабілізувати національну валюту – гривню; розширюють можливості для здійснення міжнародних розрахунків, що призведе до покращення відносин України з закордонними країнами-партнерами; допомагають одержати додатковий дохід державі (за допомогою обмеження ризиків та ліквідності); слугують інструментом для проведення валютної політики (регулювання волатильності, рівня обмінного курсу національної валюти, забезпечення ліквідності на фінансових ринках); також золотовалютні резерви формують заощадження держави; дозволяють покривати імпорт; допомагають підвищити міжнародний авторитет України, що підвищить зацікавленість інвесторів і фінансових організацій у співпраці з Україною; допомагають реструктуризувати зовнішній борг і його обслуговувати [10].

Динаміку зміни кількості золотовалютних резервів України видно на рис. 3.3 [43]. І також можна побачити, що в роки, в які Фонд співпрацював з Україною, кількість золотовалютних резервів збільшувалась. На рисунку також видно, що в тяжкий для економіки України 2014 рік, кількість золотовалютних резервів значно упала, але отримавши транш від МВФ в тому ж 2014, Україна в 2015 вже значно покращила ситуацію.

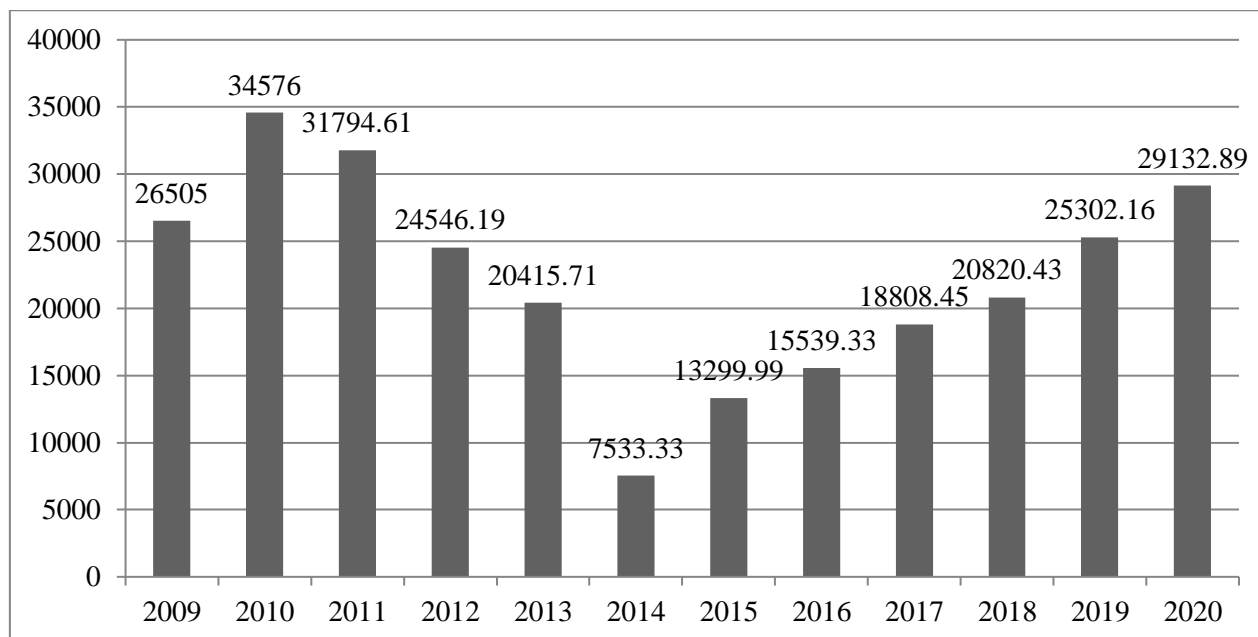

Рис. 3.3. Динаміка зміни золотовалютних резервів України, в млн дол США

Примітка. Побудовано автором за даними Міністерства фінансів України

Серед позитивних наслідків можна також відмітити, що співпраця України з МВФ призводить до того, що кількість інвесторів і міжнародних організацій, які готові вкладати гроші в економіку України, збільшується. Кредитний рейтинг країни, а разом з цим і рентабельність нових запозичень, майже повністю залежить від співпраці з МВФ і подібними організаціями. Якщо Україна відмовиться оплачувати рахунки, це незабаром може призвести до повної міжнародної ізоляції та закриття країни для прямих іноземних інвестицій [10].

Рейтингове агентство Fitch досі вважає програму МВФ ключовим фактором кредитоспроможності України [47], оскільки вона зменшує ризики рефінансування. У прес-релізі відомства зазначається, що програма МВФ є ключовою для збереження міжнародних резервів і здатності справлятися зі збільшенням виплат за державним боргом. Постійне співробітництво з МВФ та іншими міжнародними партнерами буде важливим для підтримки макрофінансової стабільності, запобігання відкатам реформ та забезпечення доступу до фінансових ринків. Таким чином, МВФ є своєрідним «маяком» для інших кредиторів. І, можливо, саме співпраця з Фондом посприяла тому, що Україна співпрацює з великою кількістю закордонних партнерів. В таблиці 3.2. можна побачити, з якими міжнародними

організаціями також співпрацює Україна і яка сума була запозичена за останні 5 років.

Таблиця 3.2

Сума заборгованості за позиками, одержаними від МФО в структурі державного та гарантованого державою боргу України за останні 5 років, в млрд дол. США

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1. Заборгованість за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій	14,06	13,68	14,52	13,39	12,34	15,68
Європейське Співтовариство	2,41	2,31	3,35	3,79	3,69	4,68
Європейський банк реконструкції та розвитку	0,58	0,59	0,64	0,58	0,51	0,48
Європейський Інвестиційний Банк	0,52	0,53	0,69	0,68	0,78	0,95
Міжнародний банк реконструкції та розвитку	5,20	5,06	4,91	4,88	4,90	5,29
Міжнародний Валютний Фонд	5,34	5,18	4,91	3,45	2,43	4,23
Фонд чистих технологій (МБРР)	0,00	0,00	0,01	0,01	0,02	0,04

Джерело: офіційна сторінка Міністерства фінансів України

Також щодо наслідків співпраці України з МВФ можна додати покращення платіжного балансу через залучення кредитних коштів, стабілізацію валютно-обмінного курсу гривні, а також посилення банківського сектору, який в майбутньому може стати драйвером всієї економіки, а також надання консультацій, технічної допомоги, і порад та рекомендацій щодо покращення економічної стабільності України.

Але, з іншого боку, є і негативні наслідки від співпраці з МВФ. Перш за все, слід звернути увагу на збільшення державного боргу України. На даний момент, це є, напевно, одним із найбільших недоліків співпраці через той факт, що борг тягне за собою ще й такі наслідки як сповільнення економічного розвитку і зростання інфляції. На рисунку 3.4. видно, як змінювалась загальна сума державного та гарантованого державою боргу і окремо, як змінювалась сума зовнішнього боргу [43].

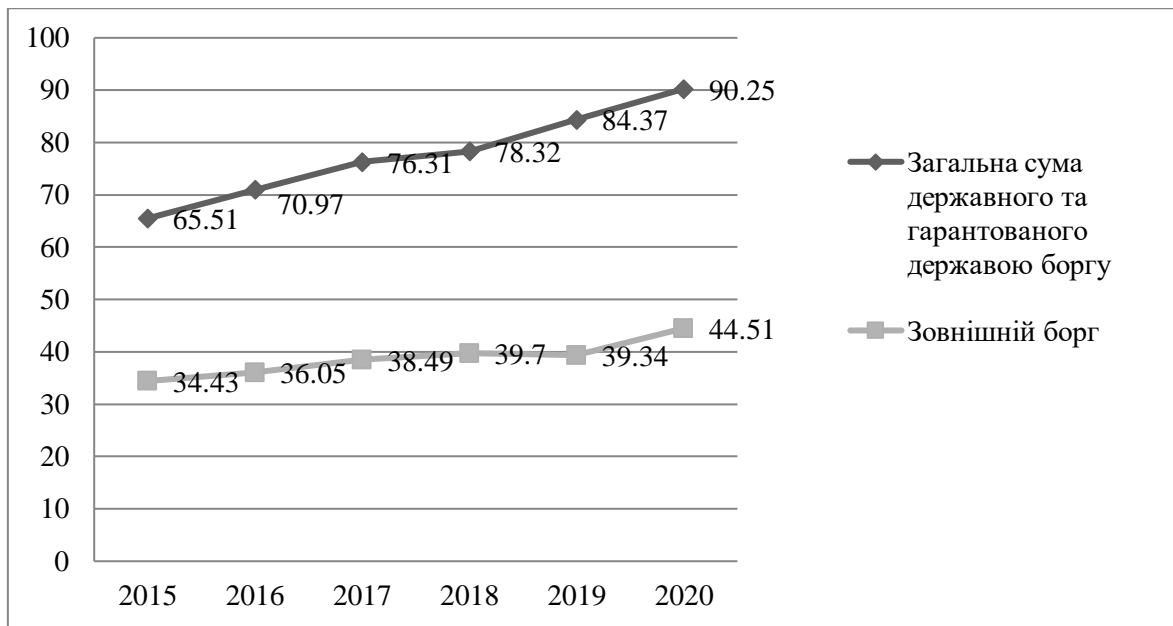

Рис. 3.4. Динаміка зміни боргу України в млрд. дол США

Примітка. Побудовано автором за даними Міністерства фінансів України

По-друге, недоліком є те, що фінансова політика, яку проводить МВФ не завжди може бути доцільною і відповідати потребам України. Так, як рекомендації є загальними і розроблялись для всіх країн разом, вони не завжди спричиняють потрібний ефект. Тим більше, що Фонд зазвичай не враховує побажання населення країни, якому реформи можуть не сподобатись, або взагалі спричинити страйки та масові протести. Однією із умов надання одного із останніх кредитів МВФ стало підвищення тарифів для населення. Особливо це було помітно зимою 2020 року – 8,55 гривень коштував кубометр природного газу при середній зарплаті 9 тисяч 223 гривні [53].

Ще одним недоліком є те, що Україна не завжди доцільно використовувала кредитні кошти, тому вони і не спричиняли зазвичай того ефекту, який передбачувався програмою. Не дивлячись на те, що на прикладі деяких країн можна побачити, як вони вдало приміняють кошти МВФ на свої потреби, а не на програми, прописані МВФ, Україні зробити цього не вдалось. І взагалі, майже завжди, кредитні кошти МВФ Україна витрачає на те, щоб сплачувати відсотки за обслуговування попереднього боргу або виплату основного тіла боргу [10]. На рисунку 3.5. можна побачити динаміку запозичень та погашень боргів Україною.

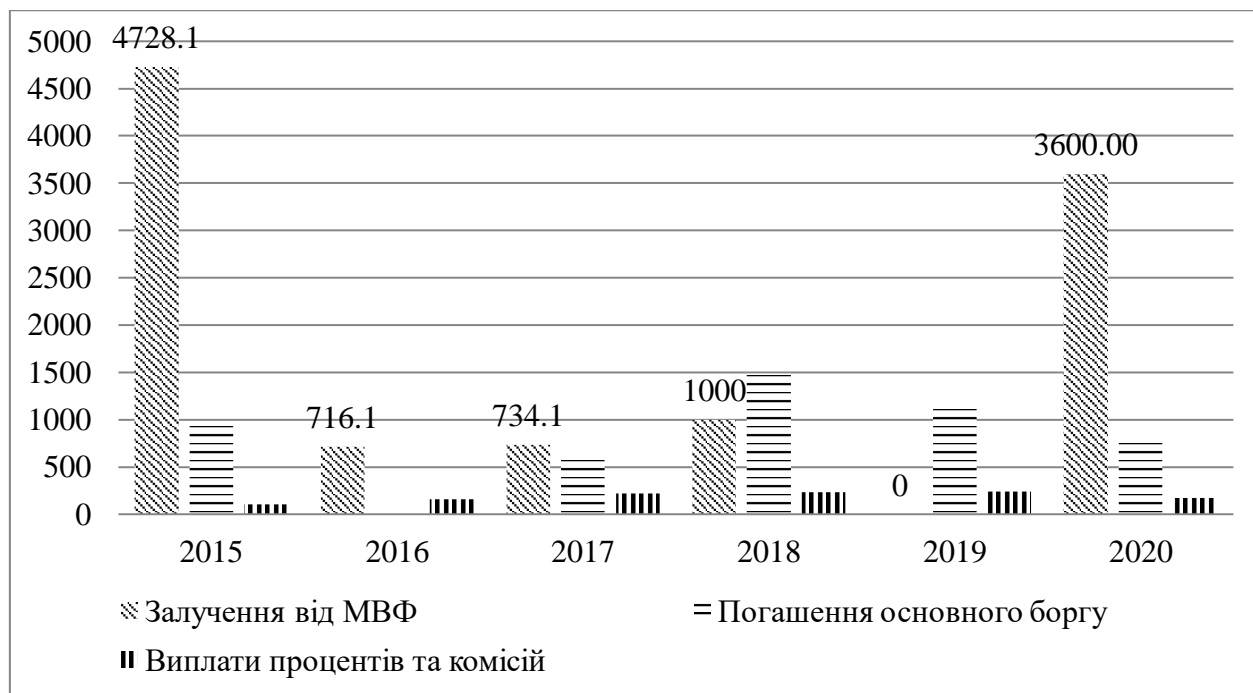

Рис. 3.5. Динаміка запозичень у МВФ та погашень боргів Україною, в млн СПЗ.

Примітка. Побудовано автором за даними офіційної сторінки Міжнародного валютного фонду та Міністерства фінансів України

Як відомо, в Україні інфляція зростає на тлі стагнації виробничого сектору. Країна має значну економічну залежність від товарного експорту, хронічний дефіцит торгівлі та нестабільний обмінний курс, що в результаті, негативно впливає на платіжний баланс. Тому, на думку багатьох економічних експертів, на даний момент Україна не може відмовитись від співпраці з МВФ з тієї простої причини, що за відсутності фінансової допомоги Україна швидко витратить міжнародні резерви через наявний дефіцит торгівлі та необхідність погашення старих боргів. Відповідно, курс валюти стане некерованим, оскільки НБУ регулює надмірні коливання валюти за рахунок своїх резервів [48].

Водночас наївно сподіватися, що позики МВФ допоможуть Україні вийти з економічної кризи, оскільки співпраця з МВФ не ліквідує сировинну спеціалізацію України. Фонд лише допомагає стабілізувати економіку, але не в змозі сприяти збільшенню промислового експорту, це завдання самої країни. І якщо Україна дійсно хоче відмовитись від позик МВФ, то спочатку потрібно подумати, як

створити промисловий експорт. В іншому випадку Україна залежатиме від зовнішніх кредиторів, і країна постраждає від змін у міжнародній кон'юнктурі потоків капіталу та цін на товари.

Деякі економісти вважають, що українська економіка цілком могла б обійтися без кредитів або принаймні зменшити обсяг позик. Для цього необхідно збільшити обсяги українського експорту та реформувати фінансову систему.

Отже, як бачимо, співпраця з МВФ дійсно має для України велике значення, бо за рахунок кредитних коштів Фонду Україна може подолати деякі проблеми в економіці, які стосуються дефіциту бюджету, поповнення золотовалютних резервів. Але в той же час, Україна як один із найбільших кредиторів МВФ, знаходиться в деякій залежності від Фонду і, поглиблюючи співпрацю, втрачає економічну самостійність та можливість приймати необхідні саме країні рішення щодо економічної політики. Однозначно сказати, чи є наслідки співробітництва України з МВФ позитивними або негативними не можна, але можна сказати точно, що повністю відмовитись від кредитних механізмів МВФ Україна не може.

Висновки до розділу 3

Отже, розглянувши перспективи подальшої діяльності МВФ на світовій арені, варто відмітити, що Фонд, в першу чергу, ставить для себе основним завданням відновлення стабілізації економічної ситуації після кризи 2020, що була спричинена вірусом COVID-19. Наразі МВФ переглянув всі свої наявні механізми кредитування і розробив декілька нових для того, щоб прискорити алгоритми надання фінансової допомоги країнам-членам, які її потребують негайно. МВФ також запровадив гранти для деяких країн-учасниць, які не мають можливості виплачувати зобов'язання по боргу і відстрочив дані виплати. До того ж, Фонд розробив онлайн-курси, за допомогою яких надає консультації і відповідає на запитання представників країн-учасниць. МВФ на додаток до всього іншого навіть розробив програму для фінансування вакцинації від корона вірусу. Тобто, роль МВФ в усунуванні наслідків пандемії була вагомою, як в економічному, так і в технічному і матеріальному плані.

Іншими довгостроковими цілями і напрямками подальшої діяльності сам МВФ називає запровадження фінтеху, подолання наслідків глобальної зміни клімату та протидія корупції на світовому рівні. Фонд вже робить кроки в здійсненні даних завдань.

Що стосується співпраці України з МВФ, то варто відмітити, що для України дана взаємодія є дійсно важливою з огляду на фінансову допомогу Фонду. За рахунок фінансування МВФ Україна може справитись з проблемами дефіциту бюджету, збільшення золотовалютних резервів. Та з іншого боку, дана залежність країни від коштів Фонду може привести до деяких негативних наслідків, серед яких збільшення державного боргу і втрата економічної та політичної самостійності. Зрозуміло, що на даному етапі Україна не може повністю відмовитись від допомоги МВФ, але в подальшому варто зменшувати дану співпрацю і відмовлятись від кредитно-фінансових відносин з МВФ.

ВИСНОВКИ

Отже, провівши дослідження, можна зробити декілька висновків. Перш за все, МВФ – одна із центральних міжнародних фінансових організацій. Фонд був створений в 1944 році на конференції в Бреттон-Вудсі з метою регулювання валютно-кредитних відносин країн-членів і надання їм допомоги при дефіциті платіжного балансу шляхом надання коротко- і середньострокових кредитів в іноземній валюті.

Так, як Фонд був створений як інститут регулювання світової валютної системи, то зі змінами в системі, мав змінюватись і сам МВФ. Тому з плином часу, хоч основна мета функціонування Фонду залишалась майже незмінною, коло його функцій та завдань постійно розширювалось та доповнювалось. На сьогоднішній день МВФ здійснює економічне регулювання міжнародних відносин шляхом виконання своїх основних функцій – нагляду, надання технічної допомоги та надання фінансування.

Один з найважливіших обов'язків МВФ полягає в спостереженні за міжнародною валютною системою і в моніторингу економічної та фінансової політики своїх 190 держав-членів, ця діяльність відома як «нагляд». В рамках даного процесу МВФ визначає потенційні ризики для стабільності і виносить рекомендації про відповідні коригування економічної політики, які необхідні для підтримки економічного зростання і сприяння фінансовій та економічній стабільності. Моніторинг з боку МВФ включає як нагляд на двосторонній основі, зосереджений на окремих країнах-членах, так і нагляд на багатосторонній основі або спостереження за світовою економікою.

Наглядова функція МВФ пройшла еволюцію від простого спостереження за дотриманням країнами фіксованих, але фундаментально визначених режимів валютного курсу до нагляду за прозорістю валютно-курсівих режимів та за недопущенням неконкурентного використання обмінного курсу у формі двостороннього та багатостороннього нагляду.

Наступна, найвідоміша і, напевно, основна функція МВФ – надання фінансування. Фонд в своєму арсеналі має різні кредитні програми та механізми, які відрізняються умовами, строком погашення, відсотками, та сумою кредиту. Виділення кредитів залежить від трьох основних чинників: потреби в ресурсах для вирівнювання платіжного балансу, квоти країни та виконання вимог Фонду. Надання кредиту Фондом має «обумовлений» характер: від країни, яка звернулася за кредитом, вимагається виконання певної стабілізаційної програми – це і є фінансова політика МВФ. Кредит надається поетапно, що дає змогу Фонду контролювати ефективність його використання і дотримання відповідних вимог, проте спричиняє послаблення у певній мірі економічного суверенітету країни.

Здійснюючи свою діяльність, володіючи значними грошовими ресурсами й відповідною інформацією, МВФ впливає як на міжнародний, так і на національний економічний та фінансовий розвиток будь-якої країни. Даний вплив може проявлятися як в позитивних, так і в негативних аспектах. Адже МВФ, як і будь-яка міжнародна організація, є і інструментом партнерства країн-учасниць, і ареною суперництва національних економічних і політичних інтересів.

Серед негативних наслідків діяльності МВФ можна назвати: домінування країн, з великим резервом в капіталі МВФ, а саме США; неефективність і недоцільність вимог і рекомендацій, запропонованих країнам-позичальникам, які часто несуть негативні наслідки для їх економіки; збільшення зовнішнього боргу країни-позичальниці; залежність країни-позичальниці від МВФ та часткова втрата економічної незалежності та суверенітету; поглиблення нерівності між країнами. Часто як невдалі приклади діяльності МВФ приводять Грецію та Аргентину, яким не допомогли вийти з кризи ні рекомендації, ні фінансування МВФ.

Але є і позитивні наслідки діяльності Фонду, серед яких регулювання валютної політики країн-членів, фінансова допомога країнам, що розвиваються, низькі відсоткові ставки за кредитами, збільшення золотовалютних резервів країн-позичальниць, сприяння міжнародній торгівлі, надання технічної допомоги, проведення консультацій, навчання та кваліфікація персоналу. Як приклади позитивного впливу програм МВФ можна назвати Туреччину, Південну Корею,

Польщу. Ці країни за допомогою Фонду змогли вийти із кризових ситуацій, відновити економіку та стати на шлях економічного зростання. І надалі вони навіть запроваджують самостійно реформи, які базуються на рекомендації МВФ.

Тобто, можна зробити висновок, що всупереч всій існуючій критиці МВФ, результатами діяльності МВФ є не тільки негативні зміни в економіках країн, що отримують допомогу, але і позитивні. Отже, однозначно позитивно чи однозначно негативно оцінювати вплив МВФ на світову економіку не можна.

Розглянувши сучасні тенденції співпраці МВФ з країнами світу, можна зробити висновок, що все більша кількість країн-учасниць робить акцент саме на встановленні відносин з МВФ на основі отримання технічної допомоги та консультацій, відходячи від кредитно-фінансової співпраці. Проте, зрозуміло, що є країни, економічна ситуація яких просто не дозволяє відмовитись від фінансування Фонду. Вони і надалі будуть намагатись співпрацювати з МВФ, не дивлячись на те, що деякі з них звинувачували саме Фонд у поглибленні національних кризових явищ.

Що стосується подальшої діяльності МВФ, то варто відмітити, що Фонд планує розвиватись в декількох основних сферах. Перш за все, організація має на меті відповідати передовим викликам сучасності – розповсюдженню Fintech та попередженню наслідкам глобального потепління. МВФ вже розробив програми для здійснення та виконання даних задач і намагається запровадити їх для всіх своїх членів. Ще серед середньо- та довгострокових цілей МВФ є вирішення проблеми корупції, реформування структури Фонду та стабілізація економічної ситуації в світі після кризи, спричиненої COVID-19.

Що стосується останнього, то Фонд вже надав допомогу більше ніж 80 країнам-членам для подолання наслідків кризи, розширив наявні кредитні механізми, розробив нові програми кредитування для екстрених випадків і прискорив алгоритм надання фінансової допомоги. Фонд запустив гранти, які дозволять країнам, що мають заборгованість, відстрочити виплати по кредитах. МВФ також розробив онлайн-курси технічної допомоги країнам і проводить консультації в дистанційному режимі. На додаток, МВФ планує запустити програму

по фінансуванню вакцинації від коронавірусу. Тобто, Фонд під час кризи продовжує виконувати всі свої основні функції, але зі змінами і нововведеннями, які відповідають потребам сучасної ситуації.

Останнім питанням, яке розглядалось в дипломній роботі була співпраця України з МВФ. Україна як одна із найбільших позичальниць МВФ, в повній мірі відчуває на собі наслідки співпраці, як позитивні, так і негативні. Позитивні наслідки кредитів МВФ включають покращення ситуації з платіжним балансом; стабілізацію валютно-обмінного курсу гривні і посилення банківської системи, яка дасть можливість економіці розвиватися; збільшення золотовалютних резервів Національного банку України, що дозволить суттєво покривати імпорт; зростання міжнародного авторитету України, що надасть можливість доступу до коштів інших міжнародних фінансових організацій та приватних інвесторів. Але окрім позитивних наслідків впливу кредиту на економіку України є ще ризики появи негативних тенденцій і результатів. Одними із найбільш важливих є процес зростання державного боргу та втрата економічної незалежності.

Та, по суті, не дивлячись на те, що дане співробітництво несе за собою і значні негативні наслідки, на даному етапі Україна не зможе повністю відмовитись від співпраці з МВФ, бо допомога з його сторони є стратегічно важливою для стабілізації економічної ситуації в країні, враховуючи всі чинники, що впливають на економіку. Та в майбутньому варто зменшувати залежність від зовнішніх джерел кредитування і нарощувати власний економічний потенціал.

СПИСОК БІБЛЮГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ

ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій : Закон України» від 3 червня 1992 р. - 2402-ХІІ
2. Лист про наміри до Міжнародного валютного фонду. Меморандум про економічну і фінансову політику. Технічний меморандум про взаєморозуміння
3. Постанова Кабінету Міністрів від 5 червня 2019 р. № 473 Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2019-2022 роки
4. Рішення 05.12.2019 № 49-рд Про стан золотовалютного резерву Національного банку України та ситуацію на валютному ринку України
5. Розпорядження Кабінету Міністрів від 20 травня 2020 р. № 756-р Про схвалення проекту Листа про наміри Уряду України і Національного банку до Міжнародного валютного фонду та проекту Меморандуму про економічну та фінансову політику
6. Статті Угоди Міжнародного валютного фонду. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_921#Text
7. Бугай, М. В. Правовий статус МВФ та його співпраця із державами-членами / М. В. Бугай // Молодий вчений. – 2016. – № 9. – С. 250–253.
8. Захарцова А. С. Эффективность кредитов МВФ Аргентине и Эквадору / А. С. Захарцова. // Институт Латинской Америки РАН. – 2020. – №8. – С. 47–59.
9. Ковбаса В.А. Сучасні тенденції та перспективні напрями реформування Міжнародного валютного фонду. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 22. С. 53–56.
10. Кравчук С. П. Особливості співробітництва України з МВФ / С. П. Кравчук. // Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – 2021. – С. 268–272.

11. Ливдар, М., Ярошевич, Н., & Антощук, І. (2020). Україна і Міжнародний валютний фонд: особливості співпраці. Підприємництво та інновації (13), 99-104.
12. Мицюк С., Мегей В. Сучасний стан та перспективи співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями // Вісник КНУ. Економіка, 2015. –Вип. 12 (177). – С. 24-29.
13. Міжнародні організації : навчальний посібник [Електронний ресурс] / укладачі: Т.В. Андросова, О.В. Кот, В.О. Козуб; вид. 2-ге, перероб. та доп. - Електрон, дані. - Х. : ХДУХТ, 2018.-235 с.
14. Набок І. І. Роль валютного регулювання і валютного контролю на сучасному етапі розвитку України/ Міжнародна науково-практична конференція «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі», 13 квітня 2016 р. - С.80-83
15. Панфілова, Т. О. Роль МВФ як суб'єкта глобального управління в розвитку світової економіки / Т. О. Панфілова // Економіка України. – 2019. – № 5. – С. 48–56.
16. Прохорова М. Е. Особливості та наслідки взаємовідносин між Україною та МВФ/ М. Е. Прохорова. // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2015. – № 2. – С. 105-112.
17. Ричка М. А.Інституційні зміни валютно-курсової політики // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: міжнар. наук.-практ. конф., 8 квітня 2015 р.: тези доп. – К., 2015. – С. 66-68.
18. Сіденко В. Р. Глобальні структурні трансформації та тренди економіки України // Економіка і прогнозування, 2018.–№ 2.–С. 7-28.
19. Устименко А. В. Еволюція і теоретичні засади функціонування світових валютних систем / А. В. Устименко. // ІХ Міжнародна науково-практична конференція«Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи», м.Харків, ХНТУСГ. – 2018. – С. 218–224.
20. Філіпенко А. С. Міжнародні економічні відносини. Історія. Теорія. Політика: Підручник / А.С.Філіпенко; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - К. : Либідь, 2019. - 960 с.

21. Шинкар, В. А. Міжнародний валютний фонд та його вплив на глобальну макроекономічну політику / В. А. Шинкар, Л. Б. Яцко, Г. В. Яцко // Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Сер. Міжнар. екон. відносини та світове госп-во. – 2016. – Вип. 6, ч. 3. – С. 148-151.
22. Axel Dreher. IMF and Economic Growth: The Effectsof Programs, Loans, and Compliancewith Conditionality / Axel Dreher., 2015. – 60 p. – (Research Paper Series Thurgauer Wirtschaftsinstitut).
23. Carlos Rodriguez. The Case of the International Monetary Fund and the 2008 Global Financial Crisis/ Carlos Rodriguez. – 2017.
24. Christopher Wilkie. Special Drawing Rights (SDRs): The First International Money / Christopher Wilkie., 2015. – 280 p.
25. Global Financial Stability Report, April 2021: Preempting a Legacy of Vulnerabilities. – 92 p.
26. Graham, C., and Masson, P. R. 2015, «The IMF's Dilemma in Argentina: Time for a New Approach to Lending?», Brookings Policy Brief number 111
27. IMF annual report 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2015/eng/pdf/ar15_eng.pdf
28. IMF annual report 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2016/eng/pdf/ar16_eng.pdf
29. IMF annual report 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2017/eng/pdfs/IMF-AR17-English.pdf>
30. IMF annual report 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2018/eng/assets/pdf/imf-annual-report-2018.pdf>
31. IMF annual report 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2019/eng/assets/pdf/imf-annual-report-2019.pdf>
32. IMF annual report 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2020/eng/downloads/imf-annual-report-2020.pdf>
33. International Monetary Fund. Finance Dept. IMF Financial Operations 2018 / International Monetary Fund. Finance Dept., 2018. – 196 p.

34. International Monetary Fund. the Case of Turkey / International Monetary Fund., 2014. – 476 p. – (Financial Programming and Policy)
35. K Georgieva, «Confronting the Crisis: Priorities for the Global Economy», speech by IMF Managing Director, 9 April 2020.
36. Lombardi D. The Politics of Influence: An Analysis of IMF Surveillance / D. Lombardi, N. Woods // Review of International Political Economy. – 2015. – Vol. 15. – P. 711–739
37. Mr. James M. Boughton. The Future of the SDR in Light of Changes in the International Monetary System / Mr. James M. Boughton., 2015. – 471 p.
38. Ms. Christina Daseking, Mr. Atish R. Ghosh, Mr. Timothy D. Lane, and Mr. Alun H. Thomas. Lessons from the Crisis in Argentina, 2008. – 60 p.
39. Nathan M. Jensen. Crisis, Conditions, and Capital: The Effect of International Monetary Fund Agreements on Foreign Direct Investment Inflows / Nathan M. Jensen., 2014. – 17 p. – (The Journal of Conflict Resolution).
40. The Bali Fintech Agenda : Chapeau Paper (English). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/390701539097118625/the-bali-fintech-agenda-chapeau-paper>
41. Офіційний вебпортал Верховної ради України - <https://www.rada.gov.ua/>
42. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду - <https://www.imf.org/en/home>
43. Офіційний сайт Міністерства фінансів України - <https://mof.gov.ua/uk>
44. Офіційний сайт Світового банку - <https://www.worldbank.org/en/home>
45. Сторінка BBC NEWS Україна - <https://www.bbc.com/ukrainian>
46. «Отстаивает интересы США»: 75 лет назад был основан Международный валютный фонд. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://russian.rt.com/business/article/815310-mvf-godovschina-sozdanie>
47. Fitch назвал программу МВФ ключевым фактором кредитоспособности Украины. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lb.ua/economics/2018/08/13/404982_fitch_nazval_programmu_mvf_klyuchevim.html

48. Гроші на реформи чи кредитна голка: навіщо Україні нова позика від МВФ?. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2020/05/27/kolonka/aleksandr-radchuk/ekonomika/hroshi-reformy-chy-kredytna-holka-navishho-ukrayini-nova-pozyka-mvf>
49. За два года Янукович и его приспешники украли у государства \$ 40 млрд. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/ru/groshi/za-dva-goda-yanukovich-i-ego-prispeshniki-ukrali-u-gosudarstva-40-mlrd-gpu-714784.html>
50. Зачем нужен МВФ. Как Фонд помогал и разорял страны. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://thepage.ua/exclusive/transh-mvf-ukraina>
51. Історія відносин України з МВФ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gordonua.com/ukr/publications/z-pochatku-nezalezhnosti-ukrajina-otrimala-vid-mvf-31-3-mlrd-istorija-vidnosin-181984.html>
52. Історія відносин України з МВФ. Міністерство фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/mvf>
53. Какие требования выдвигал МВФ Украине за последние 26 лет. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.slovoidilo.ua/2020/04/23/infografika/finansy/kakie-trebovaniya-vydvigal-mvf-ukraine-poslednie-26-let>
54. Квота МВФ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/07/14/12/21/IMF-Quotas>
55. Китайська національна валюта юань стала резервною валютою Міжнародного валютного фонду (МВФ). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2092854-kitajskij-uan-stav-rezervnou-valutou-mvf.html>
56. Коррупция и COVID-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/ru/News/Articles/2020/07/27/blog-corruption-and-covid-19>
57. МВФ і Україна: історія позик і відносин. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48335639>
58. Подъем после азиатского кризиса и роль МВФ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/rus/062300r.htm>

59. Польша решила отказаться от девятимиллиардного кредита МВФ. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://bykvu.com/ru/bukvy/77086-polsha-reshila-otkazatsya-ot-devyatimilliardnogo-kredita-mvf/>
60. Проблема Украины в том, что МВФ – кредитор «последней надежды». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://antikor.com.ua/articles/162864-pinzenik-problema-ukrainy-v-tom-chto-mvf-kreditor-poslednej-nadehdy>
61. Программа помощи МВФ: как это работает. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/programma-pomoschi-mvf-kak-eto-rabotaet-i-zachem-ona-nuzhna-ukraine-346087/>
62. Сын африканского диктатора откупился от Швейцарии коллекцией суперкаров за \$27 млн. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2019/09/30/7101358/>
63. Україна отримала перший транш кредиту від МВФ. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2020/06/12/661712/>
64. Шоковая терапия от МВФ: почему она спасла экономику Польши, но не помогла России и Казахстану. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.caravan.kz/gazeta/shokovaya-terapiya-ot-mvf-pochemu-ona-spasla-ehkonomiku-polshi-no-ne-pomogla-rossii-i-kazakhstanu-570583/>
65. Що таке фінтех? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ckp.in.ua/ru/business/16628>
66. 20 años de la dolarización en Ecuador: ¿por qué es tan popular la dolarización entre los ecuatorianos? (y cuál es su lado oscuro). BBC, 09.01.2020. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-50916554>
67. Argentina and the IMF: Another Default in the Works? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.americasquarterly.org/article/argentina-and-the-imf-another-default-in-the-works/>
68. Argentina: Outstanding Purchases and Loans as of January 31, 2020. International Monetary Fund. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/external/np/fin/tad/extcred1.aspx?memberKey1=30&date1key=2020-01-31&roption=Y>

69. Building a Better SDR. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.project-syndicate.org/commentary/new-sdr-allocation-calls-for-two-reforms-by-jose-antonio-ocampo-2021-03?barrier=accesspaylog>
70. COVID-19 Financial Assistance and Debt Service Relief. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/COVID-Lending-Tracker>
71. Greece's Debt.. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.cfr.org/timeline/greeces-debt-crisis-timeline>
72. History of the IMF. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/external/about/history.htm>
73. IMF – Some Key Challenges Going into the Next Decade. Speech by IMF Deputy Managing Director Tao Zhang Stockholm, Sweden. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2019/06/13/sp061319-imf-some-key-challenges-going-into-the-next-decade>
74. IMF Flexible Credit Line (FCL). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/20/40/Flexible-Credit-Line>
75. IMF Precautionary and Liquidity Line (PLL). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/20/45/Precautionary-and-Liquidity-Line>
76. IMF proposes 50 bln USD to fight COVID-19 pandemic. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.xinhuanet.com/english/2021-05/22/c_139961835.htm
77. IMF proposes R700bn global Covid-19 vaccine initiative. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.businesslive.co.za/bd/national/health/2021-05-21-imf-proposes-r700bn-global-covid-19-vaccine-initiative/>
78. IMF surveillance. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.brettonwoodsproject.org/2018/12/imf-surveillance-an-overview/>
79. International Cooperation in a Time of Transition: The IMF, G20, and the Global Financial Crisis. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.wilsoncenter.org/publication/international-cooperation-time-transition-the-imf-g20-and-the-global-financial-crisis>

80. Mobile Payments GoViral M-PESA in Kenya. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://documents1.worldbank.org/curated/en/304221468001788072/930107812_201408251051724/additional/634310PUB0Yes0061512B09780821387450.pdf
81. Special Drawing Rights (S.D.Rs.): History and Uses | I.M.F. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.economicdiscussion.net/international-monetary-fund/special-drawing-rights-s-d-rs-history-and-uses-i-m-f/14108>
82. Tackling Tax Havens. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2019/09/tackling-global-tax-havens-shaxon.htm>
83. The IMF and the Greek Crisis: Myths and Realities. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2019/10/01/sp093019-The-IMF-and-the-Greek-Crisis-Myths-and-Realities>
84. The IMF at 75: Reforming the global reserve system. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://voxeu.org/article/imf-75-reforming-global-reserve-system>
85. The IMF Today and Tomorrow. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2019/06/the-future-of-the-imf-wolf.htm>
86. What types of financing does the IMF provide?. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.brettonwoodsproject.org/2020/10/art-320868/>